

MIRADOR

Any VI. Núm. 292-Barcelona, dijous, 6 setembre de 1934

SETMANARI DE LITERATURA ART I POLITICA

Preu: 30 cèntims - Corts Catalanes, 589 - Tel. 11430 - Subscripció: 3'50 pessetes trimestre

La política més «radical» és «trampejar». Ves qui ho diria!

L'ASSEMBLEA DE ZUMÀRRAGA

Els equilibris del govern

El sistema de governar que tenen els radicals els mena indefectiblement, en el terreny administratiu, a la confusió econòmica; en el social, a la intoxicació lenta dels ambients obrers i patronals, que sempre s'acaba en violència i desgavell; en el nacional, a la descomposició de l'Estat.

Es un procediment de govern que en català té un nom pintoresc i exacte: embolica que fa fort. Per tal d'estar bé amb una sèrie de persones que els toleren, els radicals sempre es veuen ficats en un munt de com-

panyol, que vulgues no vulgues s'ha d'afegir a la lluita per les llibertats de les regions autònomes. Per què? Es llarg d'anàlitzar, però és ben bé així.

I totes aquestes forces renovadores que ara es limiten a una labor defensiva i passiva, aviat han de cercar una defensa més eficaç: treballar per tal d'enderrocar la baluerna tronada d'aquesta grotesca i malèfica Espanya dels lerrouxos i dels monarquitants i dels aferistes que diuen que defensen la pàtria, la religió i la família.

Els Dijous — Blancs

Soroll de portadores

Quan les velles són més llargues i les noies, en donar el tomb pels carrers, han de ficar-se un jersei o un sueter i adhuc les més extremes un renard o un petit-gris, els pagesos van a veure l'amo o la mestressa i, amb una rialleta als llavis, els fan saber:

—Pels volts de la Mare de Déu, coll a terra!

—Voleu dir? Si encara verdegem!
El camperol no s'entén de raons i recorda, en defensa seva, aquell any que, per ransejar massa, en lloc de rains collien panes o aquell altre que varen haver de aposar-s'hi sota una pluja torrencial i un concert de renecs. Com que no ha trobat una oposició molt forta, cap al vespre baixa a rentar els cups; passa un llibant a la corriola del pou i a cops de galledes d'aigua i amb una escombra de bruc fa sortir novament el llustre de les rajoles. Quan torna a ésser a dalt, li ve al pensament que no ha canviat l'argelaga del colador i fuig cap als matolls a arrencar-ne una de ben grossa. Després, neteja les posts, unta la premsa, espolsa les gabies i encén el sofri a les botes de vi verge.

L'endemà, a les quatre de la matinada, ja és de peus a terra. No ha d'esperar gaire l'arribada dels veremadors, ni del pesador amb la romana al coll. La feixa de vora el mas és del borro curt i la deixaran per a l'hora d'igualar. Per això, disposa que els falçons i les podadores comencin a funcionar a la peça del camí; perquè, una volta enllestides les primeres passades, el carro hi podrà entrar i no es farà tan pesat el tragar de portadores. La mula, jove i espavilada, presum amb un brot de menta a l'orella i sembla que digui que tant li fa anar carregada amb vuit com amb deu, però que si la tralla fibla massa, s'hi ajeurà tranquil·lament.

—Tost trastegeu, enguany, per aquests alentours! — ja un gavatz, enrolat a la colla.

—Hola, messiú! Què ha estat de la vostra vida?

Aleshores el rodamón, sense desdoblegar l'espina i bracejant amb les raments, conta les facècies de les seves caminades infinites i de les sedes ocupacions inverses: ha fet de taverner, de saltimbanqui, ha venut Biblès protestants i ha tingut un sens fi de trompades:

—Esguardeu-me els sangtraits!
I obre la pitrera, sargida de macadures. Quan el parcer avisa que és qüestionat d'esmorzar, el gavatz congria tota la gent al seu entorn, sota la figuera, i es desdijuna amb bitxo i xocolata, coixit insuperable per al traguat reposat. Aquesta vegada també vol jugar a la ficelle, però sense cap mala intenció, només per passar l'estona i empaïtar l'ensunyament. En lloc de cèntims, es jugarà la carregada de portadores al carro, una feina molt feixuga, però que a ell li plau molt més que no pas estar ajupit i torçat com una barga: guanya, és clar, totes les partides i se'n va, cantant, a agafar els samalers.

El sol bat el seu ple damunt les còrpores arborades. Cepat, ferreny, l'eniatxonador emplena els aiguells de justa amb els punys i declara, ben alt, que detesta la maçola i el piló. Tenyit de brou i brisa fins als colzes, s'eixuga la suor del front amb l'avantbraç i, de tant en tant, mira, suplicant, la fornaldel cel.

Al punt de les dotze batallades, els veremadors abandonen el viñyar. Una flaire exquisida d'arros amb conill però de darrera el marge i la taula agresta pren un aire de solemnitat. El masover ha dit:

—Mengeu-hi i bevem-hi, que el most és dolç com un arrop!

Les gorges s'entonen amb un xerricar musical, així un afinament de violins.—S.

MIRADOR INDISCRET

Potser sí

Entre bastidors, es discuteix molt aquests dies quina serà, al Poliorama, l'obra d'inauguració de la temporada de teatre català.

Mentre uns sostenen que ha d'ésser la comèdia *Els homes forts*, d'Albert Piera, que guanyà el Premi Ignasi Iglésies, altres — els més — es mostren partidaris que es comenci el foc amb *Les ales del temps*, d'Àvel·l Artís. Pel que es murmura, no tenen aquests prou confiança en *Els homes forts*.

Albert Piera, com és de suposar, està neguitós i indignat.

Ell creu més que mai que la seva comèdia és bona. Quin és el pare que dubta de la bondat d'un fill seu?

—Us en devieu endur una sorpresa! — li observava, un dia, un amic, comentant que l'haguessin premiat.

Albert Piera va respondre: —La sorpresa la tindrà el públic quan conegui la comèdia!

Potser sí.

Tan fàcil que és dir toixits

En donar compte d'un míting anticatalà celebrat a Palència, *L'Opinió* d'abans d'ahir tradueix així un paràgraf del discurs de Royo Vilanova:

«Catalunya no admet els nostres blats i nosaltres, en canvi, hem d'admetre els seus panys.»

Per aquest camí, no desesperem de tornar a llegir aviat allò que els aserens tocaven pits.

Encara hi ha classes!

A la més destacada de les societats recreatives suberrenques fou sorpresa, l'altre dia, una partida de póker. Els policies arplegaren, molt correctament, els seixanta duros que hi havia damunt una de les taules i imposaren una multa de mil pessetes.

Hom pogué observar, però, que els agents passaven per davant d'una taula on es jugava amb fitxes, sense atribuir-los cap valor, tot saludant amb gran efusió un re-lator de l'Audència.

—Després encara negaran la independència del poder judicial! — remarcà, indignat, un fabricant barceloní, dels que havia rebut.

Els imponderables

Dissabte a la nit, Neus Aliaga cantà per primera vegada el paper de Julia d'*El Primo de las Indias*, opereta represa al teatre Romea per la companyia Urban. Val a dir que la gentil triple acomplí molt bé el seu comès, però els «elements» li foren desfavorables: la representació començà amb mitja hora de retard, degut a uns desperfectes; a mig acte primer s'ensorrà, amb formidable estrèpit, el reflector que havia de simular els raigs de lluna amagat darrera el telé de fons; un graó de les escales del xalet cedí sota el pes de l'actor còmic i, finalment, la pròpia Neus Aliaga, en marcar un pas de dansa, caigué comes enlaire.

—*Què noche, Aliaga!* — cridava Urban, entre bastidors.

—*Què noche aciaga!* — mormolava l'actriu.

—*Si fuese «Una sola noche»* — esperangava, consoladora, la senyoreta Klein.

Món barceloní

Entre la distingida concurrència, es destacava una plètorica noia alemanya que, durant els entreactes, donava mostres d'una alegria inusitada, al punt que llançà expressament uns quants bombons a terra per tal de cridar més l'atenció dels circumstants.

Gonçal Arnús, sempre elegant, amb el seu monocle i la seva pipa, creient que el seu monocle i la seva pipa, creient que el seu punyonejant dameta li havien caigut els

bombons distretament, cuità a advertir-la: —*Guten Abend, meine Dame, Sie haben ihre Schokoladen verloren!*

—*Danken! Ich bin ganz hingerissen!* — contestà ella, esclafint a riure.

Amb una mica d'esforç d'imaginació, semblava que us trobéssiu talment al «Gross Schauspielhaus».

La moral i la llar

La ràdio feia sentir la rumba d'un espectacle de revista, i una pudorosa mare de família, bon punt se n'adonà, tançà l'aparell, tot exclamant:

—No estic per aquestes indecències! Sembla mentida que la gent hi vagi!

—Però, què té de particular? No veiem continuament dones en sostenedors i cotilla, als aparadors? — replicà un fill seu, de divuit anys.

Aquests arguments no li valgueren de res, puix que fins que es considerà que l'audiència pecaminosa s'havia acabat, no es tornà a engregar. La ràdio, però, els féu una mala passada:

«...Para corsés elegantes, visitad «La Escocesan... Useu, estiu i hivern, els còmodes i higièncs calçotets Olímpics...»

Literatura de festa major

Hi ha corresponals de diaris, pacífics durant l'any, que en acostar-se la festa major es tornen perillosos. S'engresquen i escriuen coses com la següent:

«La propera festa major es presenta animada i tranquil·la.»

O com aquesta altra: «No fou una generació (sic) la que acudí a la Rambla, sinó una massa compacta de gent indescriptible.»

Un amic nostre deia, comentant aquests excessos: —No pot ser que hi hagi tranquil·litat en aquesta festa major, si hi passen aquests terrabastalls amb l'idioma.

Pintor-frenolèg

Joaquim Sunyer ha estat uns dies a Catalunya per tal de recollir la seva filla i endur-se-la al bell recó de França on Georges Duhamel ha escrit el seu darrer llibre i on el nostre artista pinta retrats d'encàrrec.

—Imagíneu-vos si estic bé allà dalt, que no es senti ni un sol aparell de ràdio, i això que es tracta d'una propietat que abasta com deu masies. Oh, quina quietud!

—Així, digueu que feu vida monacal.

—Exacte: el silenci és l'aliment del cervell.

Endevina, endevina...

Fa temps que a Badalona hi havia un matrimoni sense fills que es disputava tot sovint. Cada dos per tres havia de compareixer davant el jutge municipal degut als escàndols que promovia.

L'alcalde ja n'estava tip. I, havent sabut que els dos cònjuges visitaven sovint una pitonissa que vivia en un carrer amagat, un dia hi comparegué:

—Vostè diuen que ho endevina tot, oi? — va fer l'alcalde.

—Sí, certament... No m'equivoco gaire, no, senyor batlle... — féu la fetillera.

—Doncs a veure — va acabar l'autoritat popular — si endevina què li farà l'alcalde si avui mateix vostè no abandona la ciutat.

Ex, ex...

La Ràdio Barcelona, cada dia, a les nou del vespre, radia una secció anomenada «Notes de Societat», facilitades per *La Veu del Vespre*.

I, a raig, els altaveus llancen una colla de noms de barons i baroneses, marquesos i marqueses, ducs i duquesses, que fan tremolar fins l'èter.

—Però això és un sabotatge a les lleis de la República! — deia un radioient —. No havíem quedat que el nou règim havia abolit els títols nobiliaris?

—Sí — contestava el *speaker* —. Però figureu-vos la corrua d'ex que hauríem de dir cada vespre. En dir *acs!*, els pobres nobles podrien creure que sabotgem llurs honorables noms...

Sinceritat

Eusebi Ferré, durant el sopar d'homenatge que li dedicaren els seus amics dimarts passat, fou pregat d'escriure quatre ratlles al peu d'un menú. Heus ací el que hi anotà: «Aquest és el dia que he tremolat més de la meua vida.»

Felicítació

El doctor Jeroni Moragues fou pregat de parlar, i entre altres coses bones digué: —Jo us felicito, amic Ferré, perquè per aquells poètics carrers de Venècia on fa pocs dies es passejaven de braç Hitler i Mussolini, vós us hi heu passejat de braç amb dos films meritíssims: *Festa Major* i *L'aire Barcinó*.

Cordialitat

El senyor Roig i Pruna féu un «míting» de felicitació envers l'obra d'Eusebi Ferré en el qual discurs, entre altres falles, es remarcà la insistència a convertir aquell homenatge cineístic en un homenatge radiotelefònic. El senyor Roig, però, s'apuntà un pinyolet magnífic. Aprofitant la proximitat amb els comensals de la taula del costat, els quals homenatjaven Navarro Costabella i Lluelles, féu mig discurs a cada banda. No havíem vist mai el teatre i el cinema units amb tanta confraternitat.

Arribada a Zumàrraga de parlamentaris catalans

promisos que esferieixin qualsevol governant seriós: ells, però, no se n'immunen. A fur i mesura que van esdevinent-se les coses les van trampejant i al capdavant ningú ja no sap on és, però la qüestió és ben morta. Ni cal dir que tot plegat és una operació a costes de la salut de la totalitat de la nació. Però el que és un radical mai no s'ha preocupat seriosament d'aquestes minúcies. Només, al capdavant d'una tongada llarga de permanència d'aquests senyors al poder, el conjunt sent com una debilitat general i reacciona.

Tot això aquests dies té una confirmació esclatant en els episodis de la lluita que sosté el poble de Bascònia per la seva llibertat amenaçada sense solta. Perquè el més greu és això, que l'oposició del govern a les reivindicacions justes d'aquell poble és perquè sí, sense motiu visible. Si no es tractés d'una situació radical, ens hi veuríem perduts: ara, essent així, és tota una altra cosa.

La maniobra en aquest cas recorda l'envestida gratuïta que els catalans haguérem d'aguantar uns mesos enrrera: també llavors no es veia la finalitat de l'agressió; també tot es reduïa a les ganes de complaure un partit de dretes, d'aquestes dretes que confien la salvació d'un grup de coses sagrades a la intercessió de Sant Alexandre Lerroux: en aquella avinentosa fou la Lliga. Finalment tot s'acabà que la Generalitat fou molestada, l'opinió pública de Catalunya revoltada, i la Lliga, per adobs, traida pels mateixos radicals: perquè la història s'acaba així quan hom es refia de governs funàmbuls.

Ara deu haver de complaure els elements carlins i monarquitants del País Basc. Inútilment ha promogut els aldarulls que cada dia relata la premsa. Un altre dia el senyor Samper i companyia plegaran veles; des d'un recó el vell Lerroux (el *león viejo*) dirà quatre fatxenderies i ja s'haurà acabat la comèdia.

I per una cosa com aquesta el govern, el passat diumenge, féu que un governador i unes forces públiques es possessin en ridícul, allà a Zumàrraga.

Les narracions que la premsa ha fet d'aquell episodi no poden presentar més desfavorablement les intervencions del pobre governador de Biscaia: les seves manifestacions subsegüents són d'una infelicitat remarcable. Es veu ben clar que aquest senyor té la sensació que el deixaran absolutament a l'estacada el dia que el senyor Samper tingui l'acudit de recular.

Si no fos més que per aquestes facècies, l'Assemblea de Zumàrraga tindria molt poca importància; però dos fets hi ha que li donen un valor simbòlic: la presència dels delegats catalans i la del senyor Prieto.

Per una banda, això significa que enfront de la corrupció tradicional encara es drecen les forces autònomes unides que són l'esperit encarnat de la República. Després, que només cap a l'esquerra els moviments autònomes poden trobar ajuda dins Espanya. Comparem el cas d'un partit català i que es diu autonomista com la Lliga; el seu dretisme l'obliga a complotar contra el govern autònom.

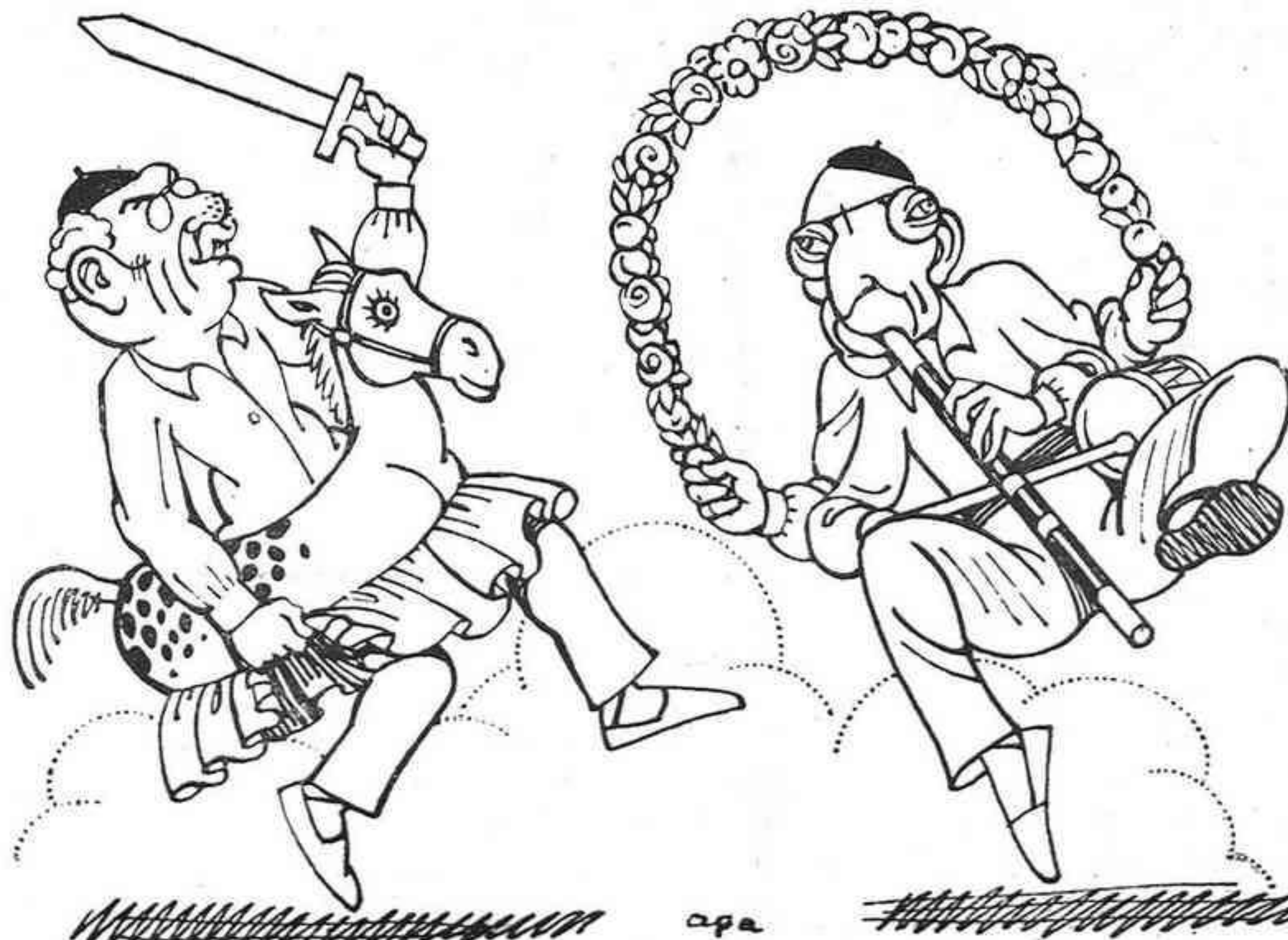
D'una altra part, hi ha el socialisme es-

La tasca tampoc no és tan difícil com sembla; tot el pòsit de la passada Restauració, que en restaurar el monarca deixà temporalment desballestat el país, és una cosa morta i feble que només viu de la divisió dels altres. Encara que amenaci i cridi, ja sap que no té cap mena de força moral. Llevat de certes regions molt endarrerides que són com clapes escampades per ci per lla, les masses populars espanyoles senten un cert desig d'alliberar-se de tuteles odioses i caciquismes aclaparadors. No en un dia, però amb un treball constant, serà possible de reforçar aquests corrents encara massa febles i propensos a recaigudes. L'essencial és això: haver arribat a una acció conjunta entre tots aquells que d'una manera o d'una altra volen que la República sigui una república de debò, i no una ficció que no s'aguantaria. Perquè cal tenir ben present aquesta veritat: la República a Espanya o serà de veres o no serà. Si no s'aconsegueix imposar-li el seu veritable esperit, seria la segona Restauració. Hom s'hi juga tot això, en defensar l'esperit de la República.

Al costat d'aquesta veritable lluita, la de l'esperit nou i la del decrepít, tots els episodis de la política radical són paròdies de guerres...

Diu que en cert país del mapa que no ve al cas hi havia un ciutadà, el qual, de tant en tant, girava els bancs xecs sense provisió. Els directors dels bancs, que li sabien la flaca i li utilitzaven la influència, pagaven religiosament (eren de dretes) els xecs pecaminosos i deien, brandant la testa: «Coses de don...»

També els veritables ciutadans d'Espanya, quan el govern radical els gira aquests xecs sense provisió — la seva actuació política — s'han de limitar a riure i dir: «Coses dels radicals...» Però no han de fer pas com els directors de banc, que els pagaven.

ELS ESPATADANZARIS
—«Semos o no somos... autonomistas?»

- A la pàgina 2:
John Dillinger, l'enemic públic número 1, per Franck A. White.
- A la pàgina 6:
Mitja hora amb Marc Aldànov, per Albert Junyent.
- A la pàgina 8:
Els meus records d'infant peresós, per Maurice Ravel.

Tipicisme de doble importació

L'atrancament d'un d'aquests grans vaixells que creuen la Mediterrània constitueix sempre un espectacle divertit i d'un interès superior al de molts films.

El vespre de l'arribada al nostre port del *Belgenland*, els volts de l'estació marítima s'animen extraordinàriament, no tan sols de taxis i autocars, sinó d'infinitat de ciutadans assedegats d'exotisme.

La desfilada de bona part de la tripulació vers els vehicles que havien de conduir-la als llocs preeminents de la ciutat, oferia un conjunt bastant bigarrat: dames amb vestit de nit, grans escots i esqueses al descobert; smokings, jaqués, sueters, samarretes, slips, barnussos.

El que no es podien imaginar, però, els espectadors fou la presència d'uns quants mantons de Manila, duts amb una tal gràcia que semblava talment que les dones que els portaven els haguessin recollit en caure d'un balcó. El quadro es completà en adquirir un xicot espigat, al quiosc de l'estació, un parell de banderilles autèntiques i començar a torear sota la torre de Jaume I.

Un soci del C. A. D. C. I. advertia, mig indignat:

—Aquesta gent s'ha pres al peu de la lletra allò de:

Avez-vous vu dans Barcelona une andalouse au sein bruni?

Anecdota d'un cineasta amateur

Eusebi Ferré, el qual acaba de conquerir per a Catalunya el primer premi en el Concurs Internacional de Cinema Amateur de la Biennale de Venècia, ha passat uns dies de vacances a l'illa de Mallorca, d'on ha portat dos films excel·lents, a jutjar per les referències.

Durant el rodatge d'una d'aquestes pel·lícules Ferré tingué la pensada de filmar tot el procés d'elaboració i coccid d'una ensaimada. I amb aquesta idea es personà a un dels forns més importants de Palma carregat de focus, pantalles i carros. Però heus ací la força de la vanitat humana!

Els protagonistes de l'escena no es volgueren deixar filmar sense abans anar-se a afaitar i posar-se una camisa neta i terriblement planxada.

I, naturalment, adu-siau tipisme!

Durant l'estada d'En Ferré a Palma, els diaris i l'emissora local no paraven de donar notícies de les seves activitats de gran cinema.

Davant de la proporció que a darrera hora anaven agafant les coses, En Ferré hagué de recórrer a un truc: quan anava a filmar una escena important, demanava als cineastes mallorquins que portessin les seves màquines, si més no, per a revestir d'una certa serietat i importància les seves enginyoses experiències d'amateur.

—Veureu, era l'única manera de quedar bé! — ens explica ara En Ferré, amb una serietat absoluta.

Els mallorquins són d'una cordialitat inigualable.

—Vaig anar a filmar el procés de les ensaimades — explica En Ferré — i de totes maneres em feren quedar una ensaimada; vaig rodar unes escenes en un forn de vidre i no em toç pas altre remei que quedar-me amb una joia artística de les que allí produeixen... Res, que a darrera hora ja tenia mitges ganes d'anar a filmar unes escenes a casa del representant del Rolls-Royce...

Uns coloms negres

El darrer número de *Quaderns literaris* publica, entre altres, uns contes de Mark Twain intitulats *El disc de la mort* (*The Death-Disk*) i *Dos petits contes* (*Two little tales*), que, segons aquella publicació, són traduïts per un tal Josep Colom.

Però, ves què són les coses! Ens han caigut a les mans els números del desaparegut diari *Avui*, on els contes sudits apareixen traduïts per S. S. i F., inicials que corresponen a un escriptor que coneixem prou bé, amb la particularitat que el text dels *Quaderns* s'ajusta exactament, mot per mot, amb el de la primera traducció.

Ja s'explica que, a certa edat, es facin volar coloms, però cal una mica de *savoir faire*.

Anacronisme

El comefem nosaltres en el nostre passat número, i com que en patiria el prestigi d'una persona, tenim interès a posar els punts sobre les i, molt més encara perquè el que podria sortir perjudicat no ens ha fet arribar cap reclamació.

La piquiponià que reproduïem de l'alcalde de Vilanova, no pertany a la persona que actualment exerceix el càrrec, sinó a l'alcalde anterior, la pintoresca manera de parlar del qual el convertí en client d'aquesta secció.

John Dillinger

"l'enemic públic número 1"

El doctor Bish, ex-professor de psiquiatria a l'Escola Mèdica Policlínica i ex-director del Laboratori Mèdic de la Policia de Nova York, ha fet un estudi especial de l'herència criminal del famós bandit John Dillinger, mort fa poc a trets de revòlver pels deteccius de Chicago.

«L'estudi del vostre de Dillinger, segons les fotografies de la seva infantesa — diu el doctor Bish —, revela clarament el seu caràcter violent i inhumà.»

«Dillinger infant presenta els símptomes més nets de psicopatia i de perversió. Els progressos de la ciència permetrien avui dia de diagnosticar en una criatura semblant unes tals disposicions criminals, que es podrien adoptar mesures preventives per tal de protegir la societat contra un veritable perill públic.»

«Les fotografies que he estudiat presenten una duresa característica de tots els trets. La boca és cruel. Dillinger era un nen d'aquests que frueixen arrencant les ales de les mosques, torturant animals, i àdhuc donant una empenta a un infant que està a la finestra.»

«La consciència li manca en absolut. No és solament un anormal; està afectat d'una veritable malaltia mental. La crueltat és en ell una obsessió.»

«Per bé que el seu sedient aheroïsmen hagi pogut empenyer vers ell certes dones d'una mentalitat especial, no el considero pas com un Don Juan. No és pas un sensual; la seva crueltat nativa el posa a l'abric de tot sentiment afectuós.»

«Els seus ulls són particularment interessants d'estudiar. Tots els psiquiatres saben que els ulls són sempre un índex cert si hi ha desequilibri mental.»

«En el cas de Dillinger, presenten una absència absoluta de tot sentiment de tendresa o de pietat. No són els ulls juguesos dels intoxicats o dels criminals empaitats. Són els d'un home que troba fruïció en el crim.»

«El mentó és feble, d'una arrogància simulada, que no és sinó un índex enganador de covatge. No crec que Dillinger sigui valent de debò; però substitueix la valentia per una absoluta confiança en ell que el fa infinitament perillós. Només té la valentia malsana del valent.»

«Es intel·ligent? Posseeix una mentalitat superior dirigida per una herència cap al crim? No. Cap psiquiatra no admetrà aquesta hipòtesi.»

«La ciència afirma que Dillinger és declaratament anormal, un deforme, un home fonamentalment viciós.»

DEU BANDITS S'ESCAPEN DE LA PRESÓ D'INDIANA I ESCAMPEN EL TERROR PERTOT ON PASSEN

A l'aguait dalt de les garites de vigilància de la presó d'Indiana, prop de Michigan City, els guardians, el dit a punt d'engagar les metralladores, esperen amb ànsia els esdeveniments, aquella tarda del 26 de setembre darrer.

S'havia sabut que una gegantina provatura d'evasió, preparada de llarga data enmig dels murs de la vella presó, s'anava a produir d'un moment a l'altre.

Alguna cosa n'havia traspuat; els guardians de cel·les havien sorprès indicis certs. Un escorcoll minuciós no havia fet descobrir cap arma, cap eina suspecta. I amb tot, alguna cosa es sabia.

En el taller de fàbrica de camises de la presó, un grup de desperados, tot fent anar les màquines de cosir elèctriques, vigilava furtivament el rellotge.

Les minutereres van marcar la una i quinze minuts.

Walter Dietrich, el condemnat a perpetuitat n.º 14-351, cap de recepció del taller, s'alçà amb calma del seu tamboret i sortí. Una llarga cicatriu a l'angle de l'ull esquerre, reminiscència d'un empait de 150 milles per un escamot de policies, en el transcurs del qual resultaren morts els seus quatre còmplices, es tornà lívid, car havia arribat l'hora d'actuar.

Dietrich era un d'aquells criminals de la nova escola, que saben fer servir tant el cervell per a tramcar com les mans per a matar.

Havia estat complicat en el robatori de dos milions de dòlars a la banca de Lincoln (Nebraska) i en l'assassinat del capità de policia Charles Armand, a Lafayette (Indiana); Los Angeles li imputava igualment uns quants crims.

Mentrestant, estava condemnat a reclusió perpètua a conseqüència de l'atac d'un banc a Clinton (Indiana).

—Patrò — digué en tornar uns instants després, amb l'acostumat llamegueig d'odi en els seus ulls —, a baix al pati hi ha dos tipus que deuen ser alguna cosa oficial, que vénen a comprar camises.

El vigilant-director del taller, Stevens, seguí Dietrich a la fosca sala de la planta baixa.

—Tomba't i mans enlaire! — rugí de cop el bandit —. Tu ens faràs sortir. Si no dius paraula, no hi haurà focs artificials!

Stevens es girà en rodó i es trobà amb la cara a deu centímetres d'un revòlver que li apuntava Jack Hamilton del dels tres dits), un criminal canadenc dels més perillosos.

En un moment, d'altres homes i d'altres revòlvers sortiren de l'ombra, i el desgraciat reconegué entre ells que l'empenyien al recambri afixant de la maquinària de ventilació: James Clark, l'únic sobrevivent de l'atac al camió blindat de la fàbrica de moneda de Denver; Harry Pierpont, un assassí que només havia d'esperar divuit mesos la seva llibertat; Charles Makley, un estudiant condemnat per robatori; John Burns, condemnat a perpetuitat per assassinat, i uns quants més de la mateixa mena.

Mentre Stevens era immobilitzat, Stevens sortí al pati, on es trobava el subcap Walter Evans.

—Uns presos han atacat Stevens al taller! — li cridà.

Evans va córrer cap a l'escala, però aviat set revòlvers, un d'ells en mans de Dietrich, no el deixaven pujar. Evans exigia una disciplina fèrria i era el més detestat dels oficials de la presó. Era ell que designava els incursos en càstigs disciplinaris.

Harry Pierpont i Russel Clark, dos dels que li apuntaven amb llurs revòlvers, l'o-

diaven mortalment perquè havia fet avortar una precedent temptativa d'evasió. Sabia que per mica que es mogués el rostirien a trets. Joe Burns, que no tenia por de res ni de ningú, però que volia evitar el soroll d'un espetec de trets, manà:

—No tireu. Ens l'emportarem amb nosaltres.

En aquest moment entraren al local el contramestre Dudley Triplett i Floyd Black, un pres. En un tancar i obrir d'ulls quedaren amordassats, lligats amb cordes d'em-

John Dillinger

balar i tancats a la maquinària de ventilació.

El cap Stevens i el seu subordinat Evans foren duts a un magatzem ple de paquets de camises.

Dietrich prengué la paraula:

—Stevens, tu ens acompanyaràs. Ens faràs sortir d'aquest lloc maleït dient a tothom que portem una important comanda de camises. Una sola paraula més i ets mort.

Els bandits es carregaren de paquets i es posaren en marxa, Stevens al davant, Evans ben enquadrat, cap al despatx del

Un número sensacional de varietats americanes. La família Dillinger a la porta del local on s'anuncia la seva actuació personal

director, a tocar del reixat d'entrada. Sota cada paquet, cada bandit dissimulava un revòlver carregat.

I així franquejaren, sense cridar l'atenció, els 600 metres de pati, ple de presos i de guardians.

A l'entrada de les oficines, el guardià Guy Burklow, des de feia cinc anys en aquell lloc, es rendí tota l'amenaça de cinc revòlvers. Ja només quedava travessar les oficines i el reixat.

—Alto! — cridà George Wellnitz, un veterà de la presó que era al primer despatx. Havia ensumat que passava alguna cosa insòlita. Però caigué a l'acte, estabornit a cops de culata, mentre era arrencat el telèfon de la paret.

Al segon despatx, el superintendent Lawrence Mutch es negà a lliurar les claus de l'arsenal de fusells i municions. Caigué amb la cara plena de sang. Sonaren dos trets.

Finley Carson, un comptable de seixant-cinc anys, es desplomà; havia rebut una bala a l'anca i una altra al cap. Però Howard Crosby, cap d'oficina, dissimulà darrerament un alt pupitre, no vacil·là a accionar el senyal d'alarma i es posaren a udolar totes les sirenes de la presó.

—Salvi qui pugui! — cridà Dietrich.

Els malfactors agafaren el guardià Evans i es precipitaren cap a la sortida. Justament acabava d'arribar el guardià Charles Neel, en auto, duent un pres. El cotxe era davant del reixat, obert un moment.

Entre les empentes per a passar, Evans pogué escapolir-se sota una pluja de bales. Els fugitius empenyeren Neel al cotxe i, en resposta a les seves protestes contra llur brutalitat, li digueren:

—No et farem res; però, per mica que et moguis, et despertars a l'infern.

CARRETERA ENLLÀ

El cotxe de Neel, ple de criminals, arrencà, seguit pels que no hi havien cabut, que corrien al costat.

A prop hi havia una estació d'essència. El propietari, amenaçat pels revòlvers, donà les claus del seu auto, i com que no s'allunyava prou de pressa, dues bales l'obligaren a córrer: una li fregà el cap, l'altra li esquinçà l'americana, a l'espatlla.

Venia un tercer auto. Els bandits l'aturaren, en feren baixar dues dones, una d'elles de vuitanta-nou anys, i obligaren el conductor, Van Valkenberg, a córrer a tot

gas. Al cap d'una milla el feren baixar, un dels fugitius agafà el volant i l'auto aconseguí aviat els altres dos, en dels quals anava presoner el guardià Neel.

LA POLICIA EN MOVIMENT

Les metralladores de les garites de la presó no havien impedit l'evasió, però les sirenes havien escampat l'alarma a dintre i a fora de la penitenciar.

Els policies de tot arreu començaven la persecució. El telèfon avisava les policies de Chicago, Hammond, Gary i altres ciutats d'Illinois, Indiana i Michigan. Autos carregats de deteccius armats fins a les dents recorrien les carreteres.

Dintre la presó, els ferits eren curats, mentre el director telegrafiava en tots sentits els noms i senyes dels deu escapolits: Walter Dietrich, Harry Pierpont, Jack Hamilton, Ed Shouse, James Clark, Russel Clark, Charles Makley, James Jenkins, Joe Fox i Joe Burns, tots ells criminals dels més temibles.

S'ignorava encara en aquest moment que l'instigador de la sensacional evasió, l'home que havia procurat armes i diners als bandits, no era altre que John Dillinger, a la seva vegada reclamant i buscant per tota la policia.

Tot l'Estat d'Indiana es convertia en un camp atrinxerat. Centenars de policies i milers de ciutadans armats es mobilitzaven. Els habitants es passaven la nit en vetlla, el fusell a la mà.

Una banda d'assassins en llibertat, proveïts d'armes i capaçs de tot, representava un perill públic d'una gravetat extraordinària.

Cinc companyies del regiment d'enginyers n.º 113 foren repartides pels voltants de Deep River amb ordre de passar pel sedàs tota la contrada. La presó fou guardada militarment i els presos quedaren confinats en les cel·les respectives.

La cacera prenia, cada vegada més, proporcions més vastes. La Legió Americana destacà patrulles en tots sentits.

Els diaris i la ràdio eren inundats de notícies fantàstiques. Un dia era el relat d'una terrible batalla, a Chesterton, entre els bandits i la policia. L'endemà, cent policies que assitiaven una casa abandonada

Un número sensacional de varietats americanes. La família Dillinger a la porta del local on s'anuncia la seva actuació personal

on els bandits s'havien fet forts. Tot plegat, canuats.

La primera notícia autèntica dels bandits arribà a la policia per telèfon. Una senyora de Burdick, Mrs. J. D. Miller, tota trasbalsada, comunicava: «Acaben de passar per aquí uns homes amb uniforme de presidari, i tots els autos policíacs corrien a Burdick.»

El cotxe de Neel fou descobert tot seguit, encallat en un sot. Però els fugitius s'havien apoderat de l'auto d'un granger i desaparegut.

Arribaren d'altres informacions: Els bandits d'un altre cotxe, curts de benzina, s'havien aturat al poble de Valparaíso, davant la casa d'un tal Werner, li havien demanat vestits i queviures i havien fugit amb l'auto de Werner.

—No s'han portat malament — deia aquest, interrogat al cap d'una hora —. Fins han pagat el que s'han endut, fora de l'auto.

El cotxe de Werner era trobat al mig de la carretera, a 62 milles al sud-est d'Indianapolis. A dintre només hi havia dos uniformes de presidari.

El capità de policia Leach constatava aviat que l'abandó d'aquest auto era una estratagema. Els evadits havien projectat atacar un banc de Bedford, però considerant el perill massa gran, havien deixat el vehicle, amb la roba denunciadora a dintre, en una carretera allunyant-se d'Indianapolis a fi d'orientar la persecució en mal sentit.

Més tard, un detecciu d'Indianapolis trobava estrany el posat d'un xicot que seia a l'escala d'una capella i feia cara d'esverat. Interrogat, confessà:

—No sóc culpable d'encobriment. Es una dona que coneix, Mary Kinder, qui ha dut els bandits a casa meua, a les dues del matí. M'han amenaçat amb els revòlvers. Després ha vingut una altra dona, Pearl Elliott, i els ha donat una forta quantitat, de part de John Dillinger. Després m'han obligat a anar a comprar vestits i gorres. Quan se n'han anat, m'han tirat un bitllet de deu dòlars.

La policia aviat va esbrinar el domicili de Mary Kinder, però l'ocell havia volat. Un escorcoll féu descobrir un carnet on estava anotat el número del telèfon de Dillinger, i un retall de diari amb la descripció de l'atrancament a un banc prenent-hi part dues dones.

FRANCK A. WHITE

(Segueix a la pàgina 8)

LAPERITIV

Transformisme. — Fa uns quants dies que m'estic al Port de la Selva, i he pogut constatar una vegada més com el món va donant voltes i com canvien les fórmules de la pompa i la vanitat humanes. El Port de la Selva és un dels llocs més perfectes i més ponderats que coneix en el que fa referència a la distribució d'elements màgics i naturals. Alguns barcelonins es pensen que el Port de la Selva és una invenció literària que hem creat uns quants amics, i en la qual invenció hem contribuït d'una manera especial Alexandre Plana i jo. Els que creuen això són homes de poca fe, perquè el que Alexandre Plana i jo i altres amics hem dit, no és altra cosa que un pallid reflex de la veritat, perquè el Port de la Selva pertany a aquell ordre de coses més aviat divines que humanes, i que per molta voluntat que s'hi posi són difícils de definir.

Però ara no es tracta de produir-se sentimentalment, sinó de mirar els homes i les pedres amb aquell cristall amarg i desinteressat de la història.

Quan jo vaig venir per primera vegada al Port de la Selva, ara deu fer dotze anys, eren poquíssimes les persones de Barcelona que coneixien amb una punta de consciència aquest lloc adorable. No hi havia ni ombra de colònia ni ombra d'allò que en diem estiujants. Les poques persones que no eren del poble i venien aquí a conrear la mandra, tenien interessos familiars o un lligam qualsevol amb el país, completament al marge de la lírica i del turisme. A finals d'estiu, venien caçadors de Figueres, d'Olot i d'altres bandes de la província, gent que no estava per orgues ni per paisatges, i anaven darrera les perdus amb aquella manca de poesia i de divagació que acostuma a ésser la tàctica natural dels caçadors.

Al Port de la Selva hi havia una fonda lleugerament prehistòrica; menjàvem en una mena d'alcova dins de la qual només hi havia quatre tauletes; però en aquelles tauletes jo havia tingut el gust d'encarar-me amb els calamars més fins del món, amb els rogets més perfumats i més a la brasa que existeixen, i amb unes cuixes de be que havien trepitjat l'herba monacal i grisa de Paní i de Sant Salvador i del mas de Bufadors, per anar a parar a la ganiveta d'En Julià, el carnisser del poble, i per fondre's a la boca de quatre afortunats com jo mateix, que estàvem en el secret.

L'arquitectura del Port era intacta; s'havia salvat de les barbàries incursions forasteres, que han posat, per exemple, mansardes i torretes de la Bonanova en la platja màgica de Cadaqués. L'única concupiscència que hi havia al Port era un orgue de maneta que triturau xotis i americanes de vidre a la sala del casino. Els mariners sabien mitja dotzena de cançons molt anteriors a la guerra de Cuba; cada nit les cantàvem i cada vegada ens feien més efecte. El cafeter era aleshores un senyor vell que li deïem el Cuquet, el qual semblava un personatge de Maupassant, i tenia amagades sota del llit, entre unes babutxes i un cantí esquerdat, tres ampolles d'un Pernod del qual avui dia és impossible trobar una gota.

Ara tot això ha desaparegut, com si en aquests dotze anys haguessin treballat amb les eines més refinades un transformista hàbil, el Port de la Selva ha canviat la seva estructura mitològica, per convertir-se en un cos actual amb tots els trucs de la mecànica moderna. Aquella deliciosa fonda prehistòrica s'ha convertit en un hotel amb llum elèctrica, aigua corrent a totes les habitacions, bany, portes que tanquen, finestres que s'obren, llits regulars, menús regulars, aigua mineral, vins amb etiqueta i tot allò que necessita el més exigent turista descolorit i sense imaginació. Aquelles quatre tauletes ara són més de cinquanta taules, on mengem tres-centes persones de les quatre parts del món. La ràdio ha destruït el misteri d'aquesta platja, i a qualsevol hora es pot sentir un tango o les manifestacions d'un conseller de la Generalitat. Hi ha estiujants de tota mena, des de les pintores espirituals que vénen del cor de França o dels pòlders holandesos vestides amb pantalons de golf i amb barret de capella, fins als comerciants més poc literaris que els han dit que aquí podran menjar peix fresc i la nena els farà unes bones digestions. Tots els pijames de platja, totes les toilettes que surten de *D'ací i d'allà*, tots els lluços i les granotes de goma, es poden veure el matí a la platja del Port de la Selva, que s'ha omplert de casetes i ara ja és una cosa tan forta com una platja de la Costa Brava.

Els que fa dotze anys que vàrem descobrir el Port estem parats, meravellats i bocabadats. És evident que aquest canvi ha afavorit els interessos materials de la població i ha fet que de tant en tant una persona autènticament espiritual pugui escampar pel món el nom i les gràcies del Port de la Selva, perquè, naturalment, el paisatge és intacte i la bellesa d'aquestes pedres i d'aquestes aigües és tan fresca i tan imprevisista com el primer dia. Però, què volem?, jo sento que dins d'aquesta decoració única s'hi adeïen més els actors d'ara fa dotze anys que els actors d'ara. Jo era perfectament feliç quan al Port de la Selva no hi havia ràdio ni aigua corrent a les habitacions de la fonda. Aleshores jo tenia la sensació que m'allunyava positivament de tot, per fondre'm en un clima de somni, enmig d'una humanitat primària i directa com aquestes pedres de Cap de Creus. Abans, arribar aquí era una mena d'aventura; ara, és un passeig de tarda, i a mi no em fa cap vergonya afirmar que sóc un enemic del progrés material.

Afortunadament, encara hi ha la tramuntana que pega els mateixos cops de puny d'ara fa mil anys sobre els que s'aprofiten del progrés material.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

GUTENBERG, S. A.

Fàbrica de maquinària per a les Arts Gràfiques

Nàpols, 215 - Telèfon 55723 BARCELONA

TRANSPORTS BADENES

Servei amb camions i amb camionetes «Volquete»

Per a dintre i fora de la capital

Consulat, 21 - (Dia i nit)
Telefons 14428 - 23173
BARCELONA

Exit en la mida
Cobertes inarrugables
Pijames a bon preu

JAUME I, 11
Telèfon 11655

TEMA D'ESTIU

Orxata valenciana

L'ambient és de foc, la gent camina arrecerada a les parets, cercant un bocí d'ombra on tal vegada trobi una alenada d'aire fresc.

Sota els arbres, asseguts a terra i sota els toldos dels cafés hi ha una gentada, la plaça — de la Universitat a Barcelona, d'Emili Castelar a València, per exemple — està plena de sol, és una paella monumental que espera el pas sufocant d'un tramvia o d'un ciutadà per fregir-lo sense contemplació.

Hem de travessar-la, no tenim altre remei. I fent cor fort, ens llancem com uns herois a batre un rècord no homologat encara; i a la que estem a mig camí i els pulmons ens fallen, i el cap és una brasa, i cames avall ens corre un riu de suor, i el vestit va a encendre's en flama, els ulls fiten al davant nostre, enlluernats de tanta llum, l'oasi d'aquell desert, i allí ens llancem com una bala de canó.

Arribem vermells com un perdigot, destarotats i esmaperats, ens aboquem a aquell finestró cobert d'un toldo ratllat de blau que té un rètol que diu: *Orxateria Valenciana*, i defensant el lloc a cops de colze, demanem una orxata com un malalt enfrosit demana aigua.

L'home de dintre agafa un vas llarguerut com un tub de quinqué i amb un cullerot l'omple i el posa davant la boca resseca.

En la cara es van reflectint els efectes dels glops que un es va bevent. Quina satisfacció més gran!

La xufia és una planta que creix espontàniament en llocs humits, és del tamany d'un cigró menut, té uns pèls com el coco i és de color terros.

Cap a mitjan octubre es cull; per a això fan uns nusos amb les tiges, peguen uns cops d'aixadella, estiren del nus i arrenquen arrels i tuberculs; amb uns cops a un canyís van separant les xufies i traient la terra, les renten amb aigua dintre uns paneres a les seques i les deixen assecar.

De cada fanecada de terra sense arbres es cullen de 30 a 40 roves de xufes seques. Aquest cultiu es fa ajudant els amos o arrendadors d'un camp als altres, perquè després aquests ajuden els primers, o sigui pel procediment de tornafaina.

Fa molt de temps que s'usa l'orxata de xufia. Segons Marc Antoni d'Orellana diu en el seu llibre escrit a les acaballes del segle XVIII i titulat *València antiga y moderna*: «De pocs anys ençà — tradim — s'han dedicat alguns valencians, així en aquesta ciutat com principalment a Madrid, a vendre als estius, per refrescar, aigua de civada barrejada amb llet de xufia i gelada amb neu, o la de xufia solament».

Per tant, s'ha de posar a mitjan segle XVIII l'ús de l'orxata de xufia.

A primeries l'orxata es venia glaçada i acarrossada com la neu. Uns homes amb una geladora a la mà i en l'altra uns vasos i un cullerot per escudellar, anaven pels carrers d'aquesta calorosa València essent l'alegria dels xiquets; després el negoci s'amplià i començaren a sortir carrets tirats per ruquetos moros, petons i vius, carregats de campanetes i picarols, plens de galletes i banderetes, amb dues geladores monumentals, una de civada i l'altra d'orxata, voltades de gots gruixuts amb quatre dits de cul, i al costat de la bèstia un llaurador ficat a orxater anava cridant per carrers i places: «Orxata i civà! Si no està gelà, debase!»

Hi ha una sèrie d'oficis de temporada dels quals són creadors els valencians. Orxaters

i torroners, per exemple. Aquests són els que han portat el nom de la terra i els seus productes no sols arreu d'Espanya, sinó fora també.

Els orxaters, quan arriba la fi de la primavera, surten amb un matalàs, tres cadires, una paella i sis geladores cap a les ciutats i viles més inversemblants. Fent orxata i venent mantecadets entre dues neules a la quitsalla, es fan la vida tot l'any.

L'establiment del Tio Nelo (dibuix de J. Lluís Pellicer)

Jo sempre recordaré amb emoció una tarda de setembre que, trobant-me sol a Valladolid, vaig veure un mantecadet amb un carret que deia *Los Alicantinos*. Amb ell vaig anar voltant tota la ciutat, parlant de la terra, i en un moment que ell va tenir necessitat d'anar a un lloc, jo vaig servir mitja dotzena de mantecadets amb un cerimonial aparatós.

Fou tan gran l'èxit de l'orxata, que de seguida es muntaren establiments on es venia aquest gelat i xocolata.

A Barcelona qui primer s'establí fou Manuel Arnal, el Tio Nelo, que en 1836 construí una barraca orxateria-bunyeria en el Pla del Palau junt als Portals del Mar, on venia gelat acarrossat de xufia, llimona i taronja.

Més tard, amb la construcció dels Porxos d'En Xifre, amplia l'establiment.

Tant fou l'èxit i tant s'escampà, que un escriptor va dir que València havia triomfat a Catalunya amb tres coses principalment: l'orxata, la taronjada i els plurals en e.

A Madrid, els emigrants valencians que a l'hivern venien catifes, a l'estiu transformaven el comerç en orxateria.

Els anys que tot ho canvien han arconat l'orxata acarrossada i la serveixen líquida; és el signe del temps, de la velocitat; així es pot pendre més de pressa.

L'orxata líquida ha tingut més acceptació i s'ha escampat més de pressa. Allà on aneu trobareu orxata valenciana (?); és clar que amb aquest nom sovint us administren cada purga...

Amb els productes valencians passen dues coses molt curioses: uns són una estafa aixoplugada sota un nom gloriós valencià, com per exemple les taronges, que es venen a Madrid, on diuen que són d'aquesta terra, però són de Múrcia, perquè heu de saber que Catalunya sola ens consumeix més taronja que tota la resta d'Espanya; de l'orxata no cal parlar-ne, bé tots sabem massa quina cosa blanca beuen en alguns llocs; i què direm de la clàssica paella valenciana? No hi ha hotel, fonda, hostal o casa de despesa, trobi's a la latitud que es trobi, que no tingui la paella en la seva carta. Jo, que l'he menjada a València i que després, per ésser cosa de la terra, la vaig tastar a Orense i a Còrdova, he comprès moltes coses; és clar que això no vol dir que en alguns llocs no la facin bé.

L'altra cosa que passa amb les coses d'ací, és que per afany d'un espanyolisme ridícul i estantís — el que ha retardat la nostra renaixença — falsifiquen el que és valencià donant-li un to nacional completament benit.

A ningú no se li acudirà cantar un tango en francès, ni una nuñeira en alemany, ni unes soleares, peteneras o fandanguillos en rus. Doncs bé, les cançons valencianes, les clàssiques, les nostres, com són l'u i el dos, les albaes i la xàquera vella, perquè els forasters les entenguin, les canten en castellà.

Quantes vegades, quan la ràdio de València ens serveix un disc, a la que un sent la donxaina i el tabalet eixampla les orelles per escoltar millor, i es troba de sobte amb un: *València jardín de flores*, així en llengua forastera, que dona ganes d'agafar el cantador, xiquet de Morxalenes o qualsevol altre xiquet valencià, i fer d'Herodes una estona!

Però hem fugit del tema, l'orxata valenciana, que és el motiu d'aquestes ratlles, i per avui ja n'hi ha prou.

Jo em donaria per satisfet si algú en llegir això es decidís a pendre un vas d'orxata valenciana, però bona.

ENRIE SOLER GODES

Mirant a fora

L'estratosfera

L'ascensió estratosfèrica dels dos joves físics belgues és la tercera en l'actiu de Bèlgica.

Aquestes ascensions — sense cap caràcter esportiu ni ganes de batre rècords — són pagades pel Fons Nacional de Recerques Científiques, institució creada pel rei Albert I i mantinguda pels grans financers i industrials belgues.

Fa alguns anys, el rei assistia a la celebració del centenari de la fundació dels establiments metallúrgics John Cockerill, a Seraing-sur-Meuse. Al final del banquet, Albert I, en el seu discurs, aludí els enormes guanys que realitzaven els grans industrials i financers, que els obligaven moralment a destinar-ne una part al bé públic, i més particularment a les recerques científiques, que desinteressades i tot, són la base del progrés industrial.

Georges Marquet, ex-cambrier, explotador del joc en casinos de Bèlgica, França i Espanya, un dels principals accionistes dels Establiments Cockerill, demanava l'endemà ésser rebut pel rei i li lliurava un xec d'un milió.

Altres peixos grossos de la banca i de la indústria no pogueren sinó imitar Marquet, i així es creà el Fons Nacional de Recerques Científiques.

Hom recorda que la primera fou dirigida per un savi suís, Piccard, professor agregat a la Universitat de Brussel·les.

Però d'aleshores ençà els belgues no han quedat gaire contents de Piccard, trobant que no ha estat prou agraiat a l'ajuda il·limitada del F.N.R.S. i que explotà el seu èxit per a fins massa interessats. Si no es beneficià directament dels productes comercials que utilitzaven el seu nom per a la propaganda, la fama li pujà al cap, abandonà la càtedra de Brussel·les demanant-ne l'excèdencia i estipulà contractes amb els Estats Units per a d'altres exploracions, sense recordar mai, en innumerable declaracions i entrevistes, l'ajut de Bèlgica.

En emprendre llur ascensió Cosyns i Van der Elst, el globus estava voltat de fotògrafs que no paraven d'impressionar l'escena.

Tot d'una, des de dintre la barqueta, un dels dos savis exclamà:

— Sembla que tingueu por de no veure'ns mai més.

I ja cap fotògraf no s'atreuï a fer cap més fotografia.

Van der Elst, l'ajudant de Cosyns — aquest darrer ho havia estat ja de Piccard —, ha hagut de sofrir, després de l'ascensió a l'estratosfera, l'inevitable assalt dels periodistes i aguantar un xafec de felicitacions. — No comprenc aquest entusiasme — deia el físic —. Baixar a la mina cada dia és, en la meua opinió, més perillós que pujar una sola vegada a l'estratosfera.

Embolic oriental

El ferrocarril de l'Est xinès, dit també del Nord manxurià, és un ferrocarril russo-xinès, construït amb capitals francesos, situat en territori manxurià i guardat per tropes japoneses.

El que és impossible de determinar ben exactament són els drets de cada nació sobre aquests 1.500 quilòmetres de línia fèrria. D'altra banda, des de 1897, data de la construcció, han variat constantment. Els russos n'han estat els amos gairebé absoluts fins a 1905. Després, els xinesos, de mica en mica, han reprès els drets que s'havien deixat perdre. Des de 1924 els soviets han compartit l'administració amb els xinesos. Però des de 1931, els xinesos no hi tenen res a veure, sinó l'Estat manxurià, o sigui els japonesos.

Aquests darrers, no atrevint-se encara a apoderar-se'n per la força, han procurat que el ferrocarril es desvaloritzés, per a comprar-lo a poc preu.

En menys d'un any, per negligència estudiada, hi ha hagut setze catàstrofes, nou raïds de bandits contra les estacions, amb quaranta-sis morts, més de cent ferits i un centenar llarg d'empleats raptats, sense comptar els danys materials.

Historieta berlinesa

Goebbels pronuncia un discurs ditiràmbic sobre el Führer, del qual remarca l'ascensió:

— Tots sabeu que aquest home té totes les virtuts. Ha renunciat a l'amor, no menja carn, no beu, no juma. Enterament al servei de la pàtria, a què voldríeu que renunciés encara?

— A respirar, mal que només sigui un parell d'horetes — van pensar els cinc milions que van votar unanimitat el dia del plebiscit.

Mussolini i el fisc anglès

Fa tres anys, a Londres es representà l'obra teatral de Mussolini, Els Cent Dies. I ara el duce ha estat invitat pel fisc anglès a pagar 250 lliures, car, guanyant diners a Anglaterra, Mussolini adquiria caràcter de contribuent anglès.

La Societat d'Autors Italians ha al·legat que del tant per cent que cobrà Mussolini, el director de teatre ja havia descomptat l'impost sobre la recaptació.

Però el fisc contesta que el que reclama és l'impost d'utilitats, independent d'aquell altre, i per tant, Mussolini segueix devent aquelles 250 lliures.

HORTA, S.A.
IMPREMTA - LITOGRAFIA - RELIQUATS
PUBLICITAT - PROJECTES
Corts Catalanes, 719 Telèfon 50501
BARCELONA

A LA S. DE LES N.

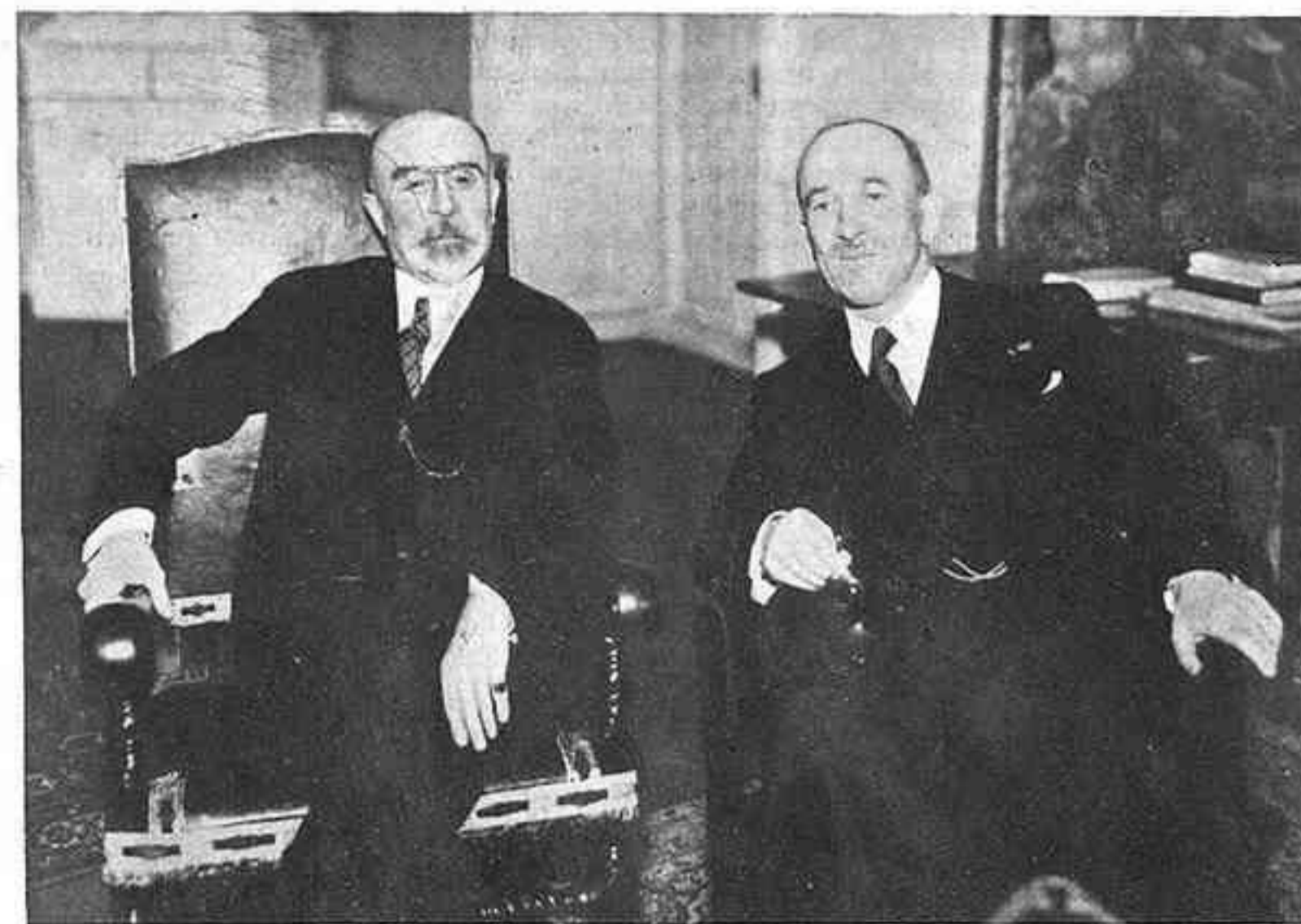
Represa de les activitats

Nova represa de l'activitat ginebrina. Demà tindrà lloc la reunió del Consell de la Societat de les Nacions i dilluns s'iniciaran les tasques de l'Assemblea anual. Tindrà lloc també una reunió de la mesa de la Conferència del Desarmament. Aquesta Conferència, que no es pot dir que fos mal organitzada, però sí molt mal començada, potser ha empitjorat més que millorat la situació internacional. En el transcurs de la

dista de Berna, però es palesa una vegada més quin error es va cometre no cercant per a l'organisme internacional un territori propi.

No seran les respostes eventualment negatives de dos o tres Estats petits el que impedirà l'entrada de la U. R. S. S. a la Societat de les Nacions.

La participació de Rússia en l'acció paci-

Barthou i Benes

seva existència, ha hagut de patir l'obstrucció italo-alemany, quan entre els dos països hi havia aquella unitat d'acció que els esdeveniments de Viena han fet trencar, i els errors del president Henderson, que hauria fet bé de deixar el lloc a algú altre menys idealista però més pràctic.

El Consell de la S. de les N. ha de discutir una ordre del dia no massa important. Però la seva atenció serà especialment reclamada per un memoràndum francès sobre la situació del Sarre.

Sembla que ara ja s'ha adquirit la certesa que les camises brunes preparen un cop de mà, que agreujaria la situació, perquè reverteria caràcters de desafiament contra la S. de les N., i, en conseqüència, contra tots els països que en formen part. Caldrà adoptar a temps mesures aptes a evitar que l'audaç gest es consumi.

L'assemblea de l'any passat fou potser la menys interessant de totes les que s'han celebrat des de la fundació de l'organisme. Hi hagué qui la comparà a uns funerals de primera, i s'arribà a tómer que la mort de la S. de les N. es podia predir per a un breu termini.

Entre les grans nacions, només França s'esforçava per evitar la catàstrofe. Espanya, la Petita Entesa i relativament Bèlgica li feien costat. Anglaterra simulava un interès que en realitat no sentia. Itàlia i Alemanya semblaven disputar-se l'honor de qui havia de donar el cop de gràcia a l'agutzirant organisme. I, francament, els que encara nodrien algunes esperances en la possibilitat de veure resolta la crisi eren ben pocs en nombre.

Matar la S. de les N., l'única conseqüència beneficiosa de la gran guerra, era un veritable crim contra la civilització i contra la pau.

Avui es pot mirar, però gairebé per miracle, la sort de Ginebra amb un optimisme que fins fa pocs mesos semblava injustificat.

Què ha ocorregut perquè la gran malalta conjurés els perills que l'amenaçaven? Es el que ara veurem fugament.

Els diversos governants que s'han succeït a França i han sostingut una política de pau, no havien obtingut els resultats que eren d'esperar. Però la constància de l'acció prosseguida per Barthou havia de reeixir finalment a modificar la situació. I la primera cosa que es verificava era un sobtat canvi de la política anglesa. Mac Donald està de vacances i l'ha substituït, en la presidència del Consell, Baldwin, l'home que en 1914 era cap del govern anglès, quan Grey feia esforços enormes per tal d'evitar la guerra. Baldwin s'ha convençut que amb Alemanya en les actuals condicions no és d'esperar la pau sinó amb la unió de les grans nacions, les quals, sense altra coerció que la moral, puguin influir sobre les decisions berlineses. I quan Barthou anà a Londres s'assolí l'acord més perfecte entre els dos països.

Però les grans nacions europees no són solament dues. Rússia, soviètica i tot, no ha perdut el seu lloc en la jerarquia dels Estats. Segueix essent quaranta vegades més gran que França i posseeix 170 milions d'habitants.

Litvinoff, amb un ràpid i saludable canvi en la seva política, havia ja iniciat una activa col·laboració en l'escaquer europeu, no desinteressant-se d'Occident. Londres i París induïren el govern de Moscou a entrar a la S. de les N. Ha calgut superar moltes dificultats. Itàlia, que semblava vacil·lant, al darrer moment s'ha afegit als altres governs. Espanya, Petita Entesa i Països Bàltics han fet conèixer llur opinió favorable. Polònia, que era hostil, havent obtingut de França un nou préstec de 500 milions de francs, o per altres raons, ha retirat la seva oposició. Bèlgica semblava decidida a abstenir-se o a votar en contra. Però després d'una entrevista a París del líder dels catòlics belgues i ministre de l'Exterior, Jaspar, amb Barthou, també votará en favor.

Per reflex, més d'Anglaterra que no pas de França, finalment Holanda sembla disposada a no oposar-s'hi.

Les majors resistències, però bé que inútils, vénen de part de Suïssa. Motta, sota la influència del *Journal de Genève* i *La Difesa* de Bellinzona, voldria votar resoltament contra l'admissió de la U. R. S. S. a la S. de les N. L'ambaixador de França i els ministres d'Anglaterra i d'Itàlia segurament han fet passos prop de Motta per tal d'induir-lo a canviar d'actitud, adhuc per raons de correcció, considerant que la S. de les N. té la seva residència en territori hel·lètic. No se sap encara què decidirà l'esta-

fista que és l'objectiu principal de la S. de les N., compensa l'absència obstinada d'Alemanya i també reforça sensiblement l'organisme, del qual pot dir-se sense exagerar que reprèn una nova vida.

Es cert que Itàlia fins a algunes setmanes havia declarat obertament, per mitjà dels òrgans que millor reflecteixen el pensament de Mussolini, que Europa està dividida en dos sectors: un fent cap a Ginebra i un altre a Roma. Però després dels fets de Viena i l'actitud presa per Roma envers Berlín, amb el consegüent refredament de les relacions amb Hongria, s'ha tingut com a conseqüència que Mussolini sembla que s'ha transformat en partidari de la S. de les N. Res més de dos corrents a Europa, sinó un de sol, el de Ginebra.

Els lectors que ens segueixen no ignoren que no se'ns pot considerar massa optimistes; però aquesta vegada, o ens errem de mig a mig, o la S. de les N. podrà reprendre amb una certa autoritat les funcions per a les quals fou instituïda amb el tractat de Versalles.

L'entrada de Rússia a Ginebra tindrà com a conseqüència un canvi radical en la política dels Estats Units envers Ginebra. Ja Roosevelt ha demostrat que considera l'organisme internacional d'una manera diferent que els seus predecessors Coolidge i Hoover. Si el primer tingué alguna simpatia només pel Tribunal Internacional de La Haia, el segon es mostrà més agafat a la doctrina de Monroe. Ben entès, en matèria política, perquè Hoover ha estat el governant nord-americà que més ha afavorit les especulacions financeres del seu país a Europa.

Els Estats Units segueixen una política asiàtica que coincideix amb la de la U. R. S. S. i ben aviat es veuran emposos, per la salvaguarda dels seus interessos al Pacífic, a ésser a Ginebra al costat de la seva material, si no legal, aliada, i sostenir-ne eventualment les directives envers Asia, que també són les seves. Això a part d'aquella sincera voluntat de pau que cal reconèixer lleialment en l'actual president de la Confederació estrellada.

D'un examen objectiu de la nova situació que ha vingut a crear-se, es pot concloure que la XV Assemblea de la S. de les N. iniciarà una nova era per al gran organisme internacional. Certament molt hi ha encara a fer, perquè el militarisme prussià no es dona per vençut i la diplomàcia hitleriana, no podent fer altra cosa, ordeix intrigues on li és possible. Així a Polònia i últimament a Iugoslàvia, ha reeixit a entebolir les aigües. Potser s'ha confiat exageradament en el rei Alexandre, oblidant en quines condicions el seu pare Pere, de simple príncep a Ginebra, s'assegué sobre el tron ensagat de Belgrado. Però si Iugoslàvia es separa de la Petita Entesa i de França, el seu esdevenidor serà poc segur, i probablement l'enrunament de la seva vacil·lant unitat nacional no seria llunyà. Alexandre és hostil a l'entrada de Rússia a Ginebra, demostrant una veritable ingratitud, règim a part, envers el país que en 1914 entrà en guerra per a defensar Sèrbia de la destrucció amb què l'amenaçava Francesc Josep.

Però Benes, el creador de la Petita Entesa, que lleialment ha allargat la mà a Litvinoff, sabrà exercir una salvadora influència a Belgrado per a paralitzar l'obra de sotamà que hi desenrotllen els emissaris del Tercer Reich.

Sigui com sigui, les forces que procuren el manteniment de la pau són avui predominants, i reprenen el recte camí de Ginebra. I és això el que interessa. Per la resta, de minims non curat praetor.

TIGGIS

CONTINENTAL
Clarís, 5. • Telèfon 19763
BARCELONA

M. PINTÓ
CAMISER
ESPECIALITAT EN LA MIDA :: CREACIONS EXCLUSIVES
RAMBLA DE LES FLORS, 18
TELEFON 18834

MOBILIARIS DE QUALITAT
Del més senzill al més luxós
Estalviareu un 40 per 100 als tallers de
R. SIN ROSSELLÓ, 244 int. (Passatge de Gràcia)

SI ÉS ELÈCTRIC I DEL VOSTRE AUTOMÒBIL
us el repararan aviat i bé, al
GADATGE ELÈCTRIC
CARRER MOIA, 618 (Anbau i Diagonal)

EL CINEMA

Sociologia del cinema

En estreta dependència amb el naturalisme de fi de segle, hi ha una certa tendència a no considerar, en l'examen dels fets artístics, altra cosa que els factors socials. Tot sembla resoldre's així en una xarxa de coordenades sociològiques, xarxa molt i molt minuciosa, però que tanmateix deixa passar sense retener-lo el factor individual, tan important en la gènesi de l'obra artística. Tanmateix, si cerquessin el que po-

Sobretot remarquem que aquestes observacions valen per a la producció corrent, que és des del punt de vista sociològic que ens importa de veritat. No hi fa res que de tant en tant un King Vidor, un Eisenstein, un Frank Borzage, puguin marcar amb un segell inconfusible unes produccions. El cas normal, allò que dona el volum i l'existència social del cinema, és la pel·lícula típica, fruit d'una cooperació intel·ligent entre espe-

Films pròxims: «Nanan», amb Ann Sten

dríem dir-ne un cas límit, un exemple en el qual les pressions socials fossin decisives de debò, creiem que el trobaríem i ben especificat en el cas del cinema.

Es en el cinema, en la indústria del cinema—com despectivament podria dir algun enemic recalçant del setè art—, on el factor individual, el factor que depèn de la psicologia personal d'un creador, és reduït a la seva mínima expressió. No que aquest factor no existeixi, però sí que en la majoria de les vegades es troba allò que es diu materialment assetjat per l'enorme pressió d'elements extrínsecs que determinen despectivament l'orientació d'aquell factor central. Elements aquests que poden tenir molt a veure amb les estadístiques, però molt poc amb les exigències de creació i de bellesa que molts cops mouen de veritat el realitzador.

En tot, el cinema sembla efectivament condensar d'una manera remarkable les característiques de la nostra època. No voldríem avui sinó reparar en aquest triomf que revela d'un art estrictament cooperatiu. Avui que la característica decisiva de la vida social sembla ésser l'ofensiva del grup sobre l'individu, veiem els sistemes cooperatius gaudir d'un crèdit extraordinari. En les esferes de l'art, el cinema recull aquest esperit i es posa i viu com un art que neix i creix de la cooperació d'una pila de treballadors. Per important que sigui la tasca coordinadora del realitzador, ningú no podria dissimular l'eficàcia definitiva de l'estil propi de cada artífex aquí en funcions actives.

cialistes. I en aquesta cooperació intel·ligent no hem d'anar a valorar excessivament la tasca del postor en escena. Aquesta tasca és el que és, la majoria de les vegades, gràcies a l'eficàcia ajut que li procuren tots els altres treballadors, especialistes del *découpage*, autors dels *scenari*s, escriptors del diàleg, músics, decoradors, supervisors, etcètera, etc.

Es així que s'arriba a la pel·lícula *standard* que procura un tant per cent molt crescut dels programes dels cinemes. Pel·lícula que segueix amb ductilitat els gestos del públic, que es modifica d'acord amb els aplaudiments o les protestes de les multituds, pel·lícula que anem veient dia darrera dia, sense fatigar-nos poc ni gens, en la generalitat dels casos.

Perquè els factors socials són tan decisius tant en la recepció com en la producció del fet cinematogràfic, és per què, a desgrat de trobar-se molt a prop de la mecànica i de la indústria, el cinema depèn, el mateix que qualsevol altre art, dels climes geogràfics. La part de mecànica, és a dir, de cosa netament impersonal; la part també de tendència industrial que assimila un film a un producte de venda, sembla que haurien d'emancipar l'elaboració dels films de les contingències geogràfiques; però precisament aquella exigència de cooperació suava assenyalada és el que lliga la fabricació dels films a les determinacions geogràfiques. Es així que hi ha un cinema americà, un cinema alemany i un cinema francès. Es realitza un estil nacional de cinema, sempre que en un país es donen aquelles condicions sociològiques exigides ací, condicions sociològiques més complexes del que de primer antuvi pot semblar.

Enlloc aquestes determinacions climatològiques no són més manifestes com resulta de la confrontació del treball d'un mateix director realitzat en dos països diferents. Compareu, per exemple, un film francès de Jacques Feyder amb un d'americà del mateix director; un film alemany de Sternberg o de Lubitsch amb un d'ells mateixos realitzat a Amèrica.

I és incontestable, en un altre gènere d'idees, que hi ha un evident aire de família entre un bon film i un mal film alemany, com també hi és entre un bon film i un mal film americà. De vegades costaria molt d'anàlitzar en què consisteix aquesta afinitat que reuneix, per exemple *Vialge d'anada* i *Nedant en sec*, dos films tan rigorosament diversos; però tothom hi és sensible d'una fàcil que no deixa lloc a vacil·lacions. Es estrictament una qüestió d'atmosfera, factor que es fa sentir tant més fort com més l'obra obeeix al treball d'un nombre més considerable d'artífexs.

I ara penseu-hi. Perquè hi hagi cinema, cal, com diem, una sèrie de circumstàncies convergents, cada una de les quals per ella sola no pot conduir per res a una producció regular i normal. Creiem que ningú no està autoritzat per a dir si efectivament aquestes circumstàncies es troben o no es troben realitzades a casa nostra. El que sabem és que amb diners, uns quants fotògrafs i uns quants aficionats a les idees cinematogràfiques no és segur que es pugui arribar a una escola nacional de cinema. Impossibile no ho és, però no és segur; heus aquí el que ens sembla evident, i prou demostrat amb fets.

Insistim que és aquesta una incògnita que solament l'experiència pot resoldre. També insistim que, malauradament, no podem compartir el candorós optimisme de tants que es troben dintre el periodisme cinematogràfic i que creuen que el cinema pot improvisar-se un cop reunides certes condicions materials, exactament com si es tractés de muntar una fàbrica de productes industrials.

Algú que tingüés més flair que nosaltres podria sospesar l'aire cinematogràfic que es respira a Barcelona i llançar pronòstics sobre l'esdevenidor del cinema nostre. Perquè és això una qüestió de flair, d'intuïció que palpés fins a quin punt, sociològicament parlant, el cinema pot ésser també una cosa catalana, com és una cosa alemanya o americana.

JOSEP PALAU

Una selecció sense rival per a la temporada 1934 - 35

Requiem de Mozart
Direcció: Geza von Bolvary. Música de Mozart.

El último vals de Chopin
Direcció: Geza von Bolvary. Música de Chopin.

María Luisa de Austria
Direcció: Karl Harte. Intèrprets: Willy Forst-Paula Wessely.

Mascarada
Direcció: Willy Forst. Intèrpret: Paula Wessely.

El rey de los Campos Eliseos
Direcció: Max Noseck. Intèrpret: Buster Keaton.

Paso a la juventud
Direcció: Carmine Gallone. Intèrpret: Jan Kiepura-Martha Eggerth.

Su mayor éxito
Direcció: Johannes Meyer. Intèrpret: Martha Eggerth.

Clo - Clo
Direcció: Willy Forst. Intèrpret: Martha Eggerth.

Oro en la montaña
Direcció: Dr. Arnold Fanck. Intèrprets: Brigitte Horney-Sepp Rist.

Te quiero y sé quién eres
Direcció: Geza von Bolvary. Intèrprets: Jean Murat-Edwige Feuillère.

Vanina Vanini
Direcció: Geza von Bolvary. Intèrprets: Brigitte Helm-Gustav Fröhlich.

La pequeña Dorrit
Direcció: Karl Lamac. Intèrpret: Anny Ondra.

Anny Anny
Direcció: Karl Lamac. Intèrprets: Anny Ondra-René Lefèvre.

La familia lo desea
Direcció: Reinhold Schünzel. Intèrpret: Renate Müller.

Tarasova
Direcció: Vladimir Petroff. Intèrpret: A. Tarasova.

Viaje feliz
Direcció: Alfred Abel. Intèrpret: Magda Schneider.

La Srta. de los cuentos de Hoffmann
Direcció: Karl Lamac. Intèrpret: Anny Ondra.

De tren a tren, dos bodas
Direcció: Paul Merzbach. Intèrpret: Marian Marsh.

◆

CASA CENTRAL: MADRID

Antonio Maura, 16 - Telèfons 16604 - 15491

SUCURSALS:

Barcelona. Balmes, 79 - Telèfon 79132

València. Colón, 64 - Telèfon 13867

Sevilla. Tetuán, 25 - Telèfon 27650

Bilbao. Colón de Larreategui, 15 i 17 - Telèf. 18463

AGÈNCIES:

La Coruña. Marina, 6 i 7 - Telèfon 2534

Gijón. Begoña, 2 - Telèfon 1929

Santa Cruz de Tenerife. Alvarez de Lugo, 1 - Telèf. 125

Palma de Mallorca. Sant Domingo, 32 - Telèf. 2484

—Sabeu fer l'aquaplan?
—Una mica, quan està aturat.

(Tout à vous, París)

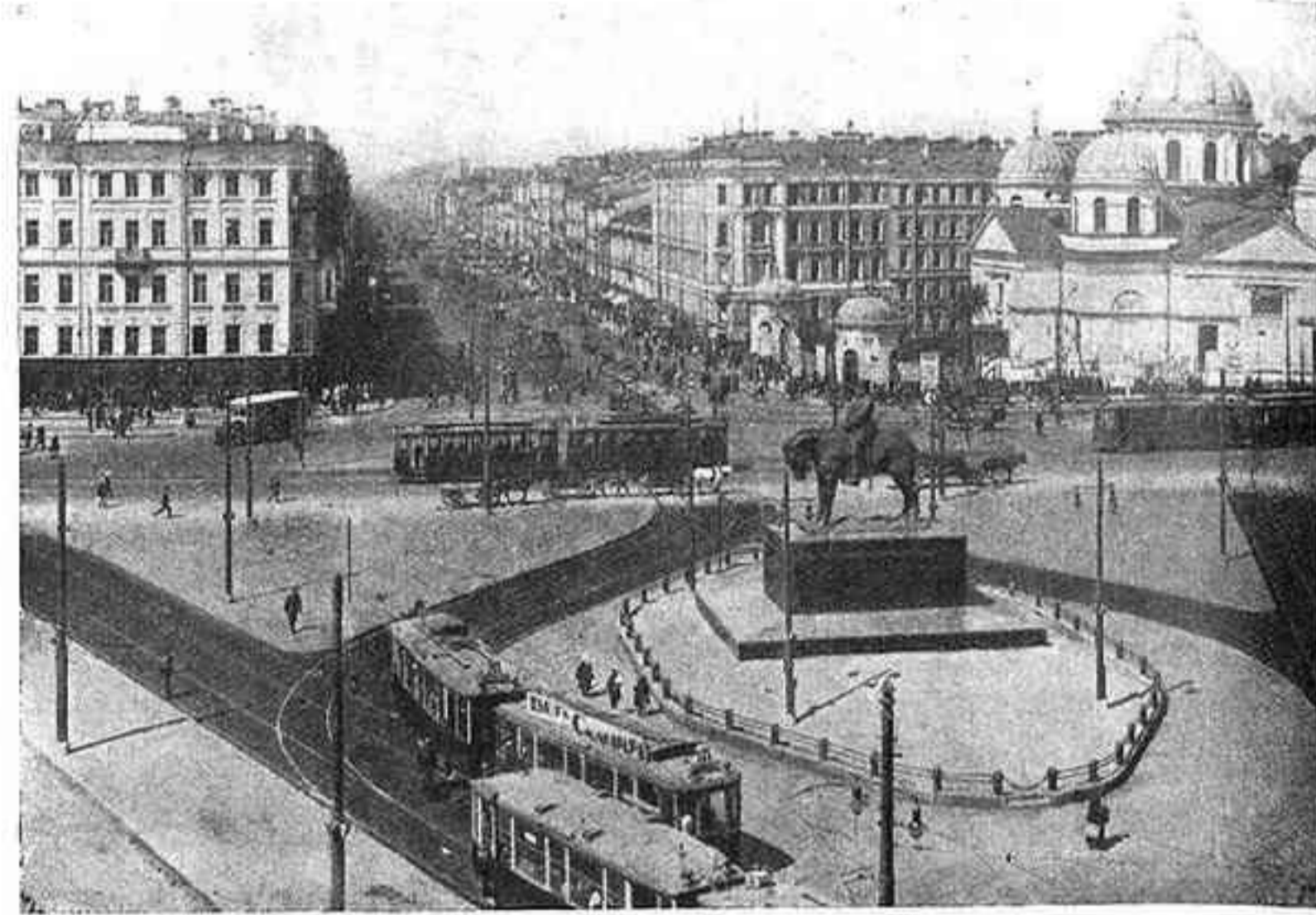
D'UN VIATGE A LA U. R. S. S.

El cinema a Rússia

Les sessions de cinema a la Unió Soviètica es componen generalment d'un sol film de llarg metratge i d'un simple noticiari, o sigui que són unes sessions, tot al més, d'una hora i mitja. No és estrany, doncs, veure que els cinemes allí donen quatre, cinc i més sessions diàries, les quals es fan d'una manera ininterrompuda. No és com ací que hi ha hores intermèdies que els cinemes han de romandre tancats ja

Es comprèn que els estudis cinematogràfics soviètics, per molt que facin, no puguin donar abast a subministrar les pel·lícules que són necessàries. Aquesta és la impressió que fa el cinema rus vist a casa seva mateix.

Això fa que encara avui hagin de fer la vida a films antiquíssims, de més de deu anys enrera, i que al costat de films bons existeixin films francament detestables com

La Perspectiva Nevski, avui plena de cinemes

que no hi aniria ningú. El rus és un home que té poca noció del temps. Els russos no es cansen mai de parlar i de passejar — ni d'esperar, com van deixar ben provat llavors dels temps més calamitosos — i no tenen hores fixes ni per a menjar ni dormir. Treballen en unes hores inversemblants i incomprendibles per a nosaltres; no són rars les fàbriques que fan tres tornos de treball al dia. Tot això explica el fet que, per als russos, totes les hores són bones per a anar al cinema.

Els vestíbuls dels cinemes sovint són més importants, més interessants i fins més grans que la pròpia sala de projecció. Acostumen a ésser espaiosos i luxosos. No hi falta un servei ben proveït i acurat de rebosteria i de begudes. Fruita i molts caramels. S'hi donen concerts. S'hi dansa i s'hi canta. Hom hi pot passejar o anar a la sala de lectura. També hi ha el lloc on s'explica el valor i el significat del film que es va a veure. Igualment s'hi troben diorames sobre l'actualitat política i altres formes de propaganda i d'exaltació del treball i de la construcció socialista. De vegades no és difícil veure-hi la projecció d'una altra pel·lícula, la qual acostuma a ésser un noticiari.

Aquesta complicada maquinària dels vestíbuls dels cinemes russos és necessària si tenim en compte que la gent pren materialment per assalt les sales d'espectacles i que cal anar amb força anticipació a buscar l'entrada d'una sessió que no arribarà ni a les dues hores de durada. Quantes i quantes vegades que hem volgut anar al cinema o al teatre hem hagut de quedar-nos al carrer per haver-se esgotat ja les entrades! (Al vestíbul, sols poden entrar-hi els que han pogut proveir-se de localitats.) I no és pas que allí les entrades es regalin i siguin del primer que hi arriba. Cal fer — crec — aquest aclariment perquè són molts els que tenen de la vida a la U. R. S. S. una idea totalment fantàstica i estrofolària. Tret d'algunes festes grosses i algunes localitats que com a premis es reparteixen a les fàbriques, s'ha de pagar com aquí. Com ací hi ha cinemes cars i cinemes a preus populars i dintre d'un mateix cinema hi ha diverses categories de seients.

Aquest amuntegament de gent als espectacles és més impressionant encara si es té en compte que una de les coses que crida l'atenció del viatger que va a Rússia és la profusió de cinemes que troba muntats. En sales fetes expressament, en antics palaus, en ex-esglésies... Sales de vegades immenses, altres de proporcions irrisòries. Segons el pla que s'han traçat, durant aquest any 1934 han d'obrir-se 5.135 cinemes i teatres nous. A l'avinguda d'Octubre de Leningrad (la famosa Perspectiva Nevski d'abans de la Revolució) hi ha llocs on els cinemes estan gairebé un al costat de l'altre. A molts indrets de Moscou passa tres quarts del mateix. I no és solament a Moscou i a Leningrad. En les altres poblacions es pot constatar — en proporció, naturalment — el mateix fenomen. I no diguem al camp. Es sabut l'extraordinari interès que l'Estat soviètic té de portar al camp collectivitzat el cinema; és sabut el que li interessa de disminuir la diferència de comoditats que té la vida de ciutat sobre la del camp. Demés el cinema és un mitjà formidable de propaganda que els bolxevistes, mestres en aquesta matèria, no han desaproveïtat pas, ans tot el contrari. Afegiu, encara, a aquest gran nombre de cinemes: els magnífics clubs per a obrers, que hi ha a totes les barriades, amb les respectives sales d'espectacles on també es projecten films.

Tot això representa la necessitat d'un nombre imponent de pel·lícules, sense referir-nos a les que es passen a les escoles, casernes, presons i altres llocs. I cal no oblidar que aquests cinemes es proveeixen gairebé exclusivament de films de producció russa. Es petita la quantitat de films americans, francesos o alemanys que es projecten i generalment no els millors. Vam veure anunciats Charlot i Buster Keaton i dos films — esgarrireu-vos! — de producció espanyola que allí corrien amb els títols: *La senyoreta incògnit* (film que passa a Sevilla i on no falta la corrida de toros) i *La ballarina espanyola*.

Una dona com aquesta que vam tenir el disgust de veure per cert en un bon local, film dels primers temps de la N. E. P., melodramàtic, absurd i, el que és pitjor de tot, pessimament realitzat. Ultra el que representen en cinema deu o dotze anys, no hem de deixar de veure que els dificultats per les quals travessava Rússia en aquell temps no li permetien distreure gaires energies en la producció cinematogràfica i que moltes pel·lícules es feren en estudis improvisats de qualsevol manera. A més, de films com *El creuer Potemkin*, posem per cas, no en surten ni se'n poden realitzar cada dia.

El creuer Potemkin encara es projecta avui. Aquest film, junt amb *Tempestat a l'Àsia*, *El camí de la vida* i altres que han arribat a Barcelona, són considerats, a Rússia mateix, com els millors films que tenen.

Un jorn que vollem anar al cinema, després d'assabentar-nos dels films més destacats que es projectaven a Leningrad, vam acordar anar a veure *Les ales del mujik*. Quina no seria la nostra sorpresa en veure que aquesta banda no era altra que l'*Ivan el Terrible* que cinc anys enrera havíem vist a Barcelona! Una altra pel·lícula que encara vam poder veure fou *Cain i Artemi* — segons la novella del mateix títol, de Màxim Gorki — que a la nostra terra arribà només amb el segon nom: *Artemi*.

Deixem per a un altre article el parlar dels films soviètics de la més nova producció que vam admirar en el nostre viatge a la U. R. S. S.

RODOLF LLORENS

EL NEGRO QUE TENIA
EL ALMA BLANCA
LA PEL·LÍCULA DEL AÑO

PUBLI-CINEMA

Passeig de Gràcia, 57. - Telèfon 79681

De les 3 tardes a la 1 matinalda

SEIENT, UNA PESSETA

◆

Curiositats Mundials

Interessants reportatges Fox Movietone

Contrastos

Documental esportiu

El faldó de la camisa

Dibuix sonor

Noticiaris Fox

Notícies de tot el món

Yang Tse Kiang

Catifa Màgica Movietone

Dr. Padrós de Gaona

METGE - OCULISTA

GIRONA, 13 - Telèfon 23548

BARCELONA

EL TEATRE

DESPRÉS QUE VINGUÉ JACK HYLTON

Al so d'una orquestra de "boys"

He perdut el compte de les orquestres de jazz — diguem-ne de jazz — que, convertides en número de music-hall, corren per aquests escenaris.

Cada dia en surten de noves. L'orquestra Jack Hylton fou la precursora. Jack Hylton feu agafar ganes de ballar i saltar als nostres músics. D'ençà que ens visità Jack Hylton, la majoria de les orquestres del país decidiren canviar l'envelat per l'escenari.

Roland Dorsay, fa un any i mig, acabà d'arrodonir la cosa.

Tot són boys, ara. Ho són fins aquells famosos «Fats» de Sabadell. Suposo que ho deuen ésser ja, a aquestes hores, «Els Nois d'Olesa». Una orquestrina del meu poble, la noble ciutat d'Igualada, coneguda pel nom d'Orquestrina Casulleres, es titula actualment *The Nightingale boys*. Tal com són. Uns valencians que vingueren temps enrera a tocar a l'Edén, es fan dir avui *The Symphonic boys*. I així successivament.

Quan es representava al Nou la revista *Charivari*, actuava en ella, entre els boys, un que portava el cognom de Costa.

—Vós no deveu pas ésser anglès — li vaig preguntar un dia.

—Ho és la meua mare. El meu pare, no.

Mig rient, mig avergonyit, va afegir:

—Només sóc boy de part de mare.

Si tornés, ja no s'hauria d'avergonyir gens.

La malura de les orquestres-atracció està tan estesa, que, en haver-se constituït ací una orquestra Napoleón, se'n formaren al cap de poc temps dues més del mateix nom. Els components varen pensar que a la Història els Napoleons foren també tres.

La majoria d'aquestes orquestres estan formades per elements molt apreciats. Les terres hispàniques produeixen en general bons músics. Però, en transformar-se, i sobretot en muntar a base d'elles un espectacle, acostumen a tirar per terra el prestigi que podien tenir.

Vull deixar de banda l'aspecte musical. Vull referir-me concretament a l'espectacle.

La part musical, però, mereixeria un comentari. Un comentari potser més aviat sever. Es confon molt sovint, entre nosaltres, el jazz amb l'estridentia, amb el so-roll. Es ressenten, moltes de les orquestres a què alludim, de la manca de fantasia i d'improvisació. Són rutinàries. No tenen sempre ni massa gust, ni massa bon sentit. Us lliguen impunement, sota el pretext, per exemple, d'una compilació de motius del mestre Vives, el *Golondrón de Maruxa* amb les notes de *L'Emigrant*.

Es tracta, però, d'orquestras que componen més una diversió per als ulls que un present per a les orelles, i és des d'aquest punt de vista que han d'ésser jutjades amb preferència.

No cal anar amb embuts. L'espectacle acostuma a ésser dolent, començant per la seva presentació escènica. Aquells faristolos amb la inicial, en or o en plata, del nom del director, o formant aquest nom a raó d'una lletra a cada un, bastarien a molts llocs del món per a provocar emigracions en massa.

Quant al vestuari, resulta de vegades grotesc. Vaig veure darrerament un director d'orquestra amb un jaquet tan absurd, que la llengua em cremava per preguntar-li:

—Perdoni, on és la secció de camiseria? Allò no era un director d'orquestra. Allò era un *chef de rayon*.

L'espectacle comença, i les falles sorgeixen una darrera l'altra.

Primera, i estic per dir principal: és lent. Un espectacle d'aquesta naturalesa hauria d'ésser cinematogràfic. Cap número d'una exhibició del conjunt Ted Lewis passa mai de dos minuts.

Segona: no hi ha unitat. Sense caure en

la monotonia i donant-li tota la varietat necessària, l'espectacle ha de conservar, en el possible, un mateix to. Una Amalia de Isaura — admirable artista — inclosa en un conjunt de jazz, està fora de lloc.

Tercera: l'orquestra hauria de recordar que, en molts moments, la música que interpreta ha de passar a últim terme, i que ella mateixa no és més que un accessori. Quan, tornant a l'exemple de Ted Lewis, els músics interpreten la simfonia *Good*

Maria Antinea

night, aquesta serveix només de fons a un *sketch* del qual el bastó i el barret del director, les seves ganoytes i la seva declamació especialíssima són, en realitat, els elements essencials.

L'enumeració de falles seria llarga. I és que ací, quan copiem de l'estranger, únicament ens adonem de la part externa de les coses.

—Per damunt de tot — em confessava un dia Roland Dorsay — m'interessa, en els meus *sketchs*, la intenció, la idea.

Aquesta intenció, és el que no es troba, ací, en els espectacles de què parlo. Donen la impressió d'estar muntats a la bona de Déu.

En dues ocasions m'han satisfet.

En una, del tot. Fou al ciné Avenida, quan Rosita Moreno es presentà acompanyada per l'orquestra Planas.

En l'altra, en molts trossos. Ha estat ara, al Poliorama. Si fossin més curts, alguns números de Mercè Serós i Maria Antinea, amb l'orquestra Casablanca boys — els antics *Bolivos* — resultarien perfectes.

Mercè Serós ha comprès que li calia bellugar-se per a triomfar, i es mou. La seva mobilitat és el seu èxit. Ha combinat amb encert els seus cuplets amb l'actuació de l'orquestra. Mercè Serós és una artista per a ésser vista.

Maria Antinea té l'avantatge d'ésser alegre, de treballar amb un somriure constant.

També és bellugadissa. No reposa un instant. Tota ella és un nervi. Balla, canta...

Maria Antinea és, dintre aquest gènere, una dona de grans possibilitats.

Algunes de les seves intervencions són una delícia. Fan oblidar aquell *fandanguillo* que balla davant dels músics vestits amb casaca vermella i pantaló blanc. Fan oblidar les *jotas* d'aquell cantador navarrès. Fan oblidar aquell excés de rumba. Fan oblidar tot el que l'actual espectacle del Poliorama té de semblant amb els altres espectacles del mateix gènere.

JOAN TOMAS

Vegi's en la pàgina 8, columna 5:

Ramon Blanxart Ferrer
per Josep Artís

D. A. S. A.

DISTRIBUIDORES ASOCIADOS, S. A.

D. A. S. A.

es proposa ésser el portaveu del millor cine europeu.

La seva primera preocupació serà sempre la producció nacional, segura de l'esplèndid esdevenidor del cinema espanyol.

D'Anglaterra, França i Alemanya, procurarà seleccionar cada any el més selecte i representatiu.

No dubta que els seus esforços seran recompensats pel públic i la Premsa.

LLISTA DE TITOLS

Una semana de felicidad

Raquel Rodrigo i Tony D'Algy. (Espanyola)

Patricio miró a una estrella

Antoni Vico i Roseta Lacasa. (Espanyola)

La Batalla

Annabella i Charles Boyer

Dick Turpin

Victor Mc. Laglen

Chu - Chin - Chow

Anna May Wong

Siempre viva

Jessie Malheus - Director: Victor Sabille

Cedo Gabinete

Magda Schneider

Por tu Amor

Franco Foresta

DOS FILMS DE CARMINE GALONE

La Ninfa Constante

Brian Aherne

El Judío Suss

Conrad Veidt

Paganini

Ivan Petrovich - Música de Franz Lehár

Mademoiselle Zaza

Escuadra Adelante

Madre

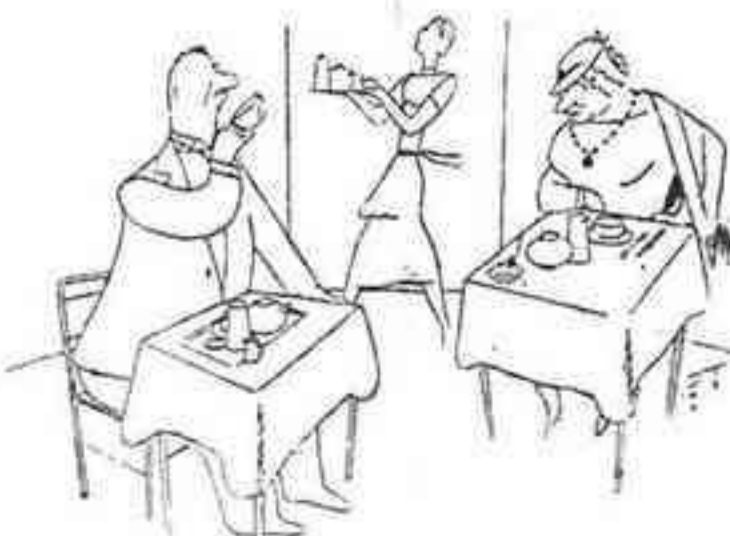
El Mundo sin Careta

BARCELONA MADRID

Rambla Catalunya, 84 - Avda. Pi Margall, 17
València, Sevilla, Bilbao, Canàries

D. A. S. A.

obre a les empreses un crèdit d'èxits

—Es horrorós haver de pendre cada tarda aquest te que no puc sofrir!...
—I doncs, per què el preneu?
—Per força: està comprès en el preu de la pensió.

(Gazzetta del Popolo, Torí)

Flamencs a la Barceloneta

El Passeig Nacional de la Barceloneta ja no és el d'abans. Una arquitectura monstruosa ha reemplaçat les casetes d'antany, que tenien unes proporcions tan fines com les d'una goleta. Però encara hi queda alguna cosa de bo. Hi queden alguns bars, perquè aquests també han sofert l'horrible modernització de les casetes. Hi queden alguns *ship chandlers*. I el perfum d'aquests, gràcies a Déu, encara no s'ha esbravat.

Explicacions. I, tranquil·litat tot el personal, puc observar sense por. Cap caràcter, el Bar Brasileño. Llarg i estret. La gran cafetera exprés, la nevera, una pianola que sembla un paraigua de rebedor menestral, tres rengles de taules rectangulars de marbre. I, al fons, el *tablado* reglamentari amb quatre cadires sense història. A la paret, un mirall immens entre dos cartells de toros esgrogueïts. En un recó, una porteta de vidre amb unes lletres: *Peña Mariano*. Algu-

El «tablado» del Bar Brasileño

Botigues poètiques de *ship chandlers*, atapeïdes de cordatges, de salvavides, de timons, d'arpons, de brúixoles, de galetes, de vestits d'escafandrers i de fanals multiformes i multicolors...

Tot això, submergit dins una olor de pintura de marina, que facilita totes les evasions líriques...

De vegades, una cançó antiga que ja havia oblidat completament, és ressuscitada inopinadament per una orquestra o una cupletista amb ganes d'evocar el passat. I aquesta cançó, amb la brutalitat d'un cop de puny, us transporta a una època llunyana que enyoreu profundament — la infància, els primers anys que són, per la novel·lista Marie-Anne Comnène, els anys capitals de la vida humana —, i us fa naufragar dins una nostàlgia finíssima que no té preu...

Era un dia plujós i gris, fred i dramàtic. El *cafaré* em devorava. Sense voler ni poder parlar amb ningú, fugint de tot i de tots, vaig córrer a amagar-me en un recó de bar desert de suburbi. Allà trobaria la solitud absoluta que buscava desesperadament. I allà, el *Canta, canta, vagabundo de l'Alma de Dios*, vomitait inesperadament per un aparell de ràdio, cançó que obsessionava els meus primers anys, em va llançar violentament a una època enyorada que no tornaria mai més... L'altra nit, el *Tipperary*, cantat amb un *entrain* guerrer per la tripulació d'un vaixell anglès de turisme, em va transportar brutalment a l'any 1918, època particularment feliç de la meua vida...

Les botigues de *ship chandlers* us inviten al viatge, a l'evasió del quotidià monòton i sedentari. Com les velles cançons, us fan també naufragar dins una nostàlgia finíssima que no té preu. La nostàlgia d'uns ports que no heu conegut, però que un Mac Orlan o un Paul Morand us han pintat tan bé, que sembla que hi hàgiu viscut tota la vida. La nostàlgia dels ports i dels seus barris reservats: la *rue Bouterie* de Marsella, enfangada de cançons napolitanes i de *maffiosi* sicilians, busca-raons impenitents; el Sankt-Pauli d'Hamburg, sinistre i tràgic, atapeït de silencis amenaçadors; el Poplar de Londres, on uns rètols xinesos atrauen els mariners cànids vers les dones i l'opi; els carrers Sidi Abdallah i El Mektar de Tunis, el més feréstec i hermètic dels barris mediterranis...

I la Boca de Buenos Aires, plena de cinemes porcs i de casitas, on les jueves poloneses fan l'amor en sèrie. La Boca de Buenos Aires davant la qual el plorat Albert Londres va exclamar: «He vist ports. N'he vist, n'he vist i en veuré encara. Però veure la Boca és veure alguna cosa...» Els ports i les seves cases closes, iguals sota tots els climes, i on el mariner troba dones cansades que, invariablement, se li posaran la gorra, es miraran al mirall, i li diran amb aire distret, encara que hagin fet vint homes, que no s'han estrenat i que, aquella nit, estan excepcionalment excitades...

Però prou literatura. Aquell dissabte, a les deu de la nit, el Passeig Nacional anava ple d'efervescència popular. Hi respiràveu a ple pulmó les olors sumptuoses i característiques de la Barceloneta a l'estiu: suor, orins, s'ndria i cacauets, aquell tuf càlid dels cacauets. L'olor dominant, la salabror marinera, s'imposava a les altres olors, les barrejava, i en feia un *cocktail* excitant. Les terrasses dels bars eren plenes de gom a gom d'una multitud cridanera. La ràdio no parava d'esgargamellar-se.

Al final del Passeig, un bar, el Bar Brasileño, igual a tots els altres, però amb una pissarra — la pissarra clàssica de tots els cafès-concerts de barriada — que anunciava una sessió de *cante jondo*, a càrrec del Niño Vélez, el Niño Cádiz i el guitarrista Rafael Ballester. Flamencs a la Barceloneta? Temptador, certament. Al Bar Brasileño no hi havia gairebé ningú. Era aviat, encara. I ja em tenia assegut en un recó. Trec les quartilles i prenc algunes notes. Però heus ací que m'adono que un cambrer em mira fixament amb recel. S'adreça en veu baixa a un altre, i aquest es dedica també a no perdre'm de vista. La noia de darrera el bar els imita amb convicció. No sé pas on ficar-me. Tanta expectació m'intimida. Fins que l'amo ja no és pot aguantar més i se m'acosta misteriosament:

—Perdoni. No és pas de la Societat d'Autors, vostè? Com que veig que apunta coses...

na glòria taurina de la Barceloneta, aquest Mariano. El bar ja està completament ple. La cridèria és imponent. Homes en mànigues de camisa i de samarreta. I dones deformades per uns parteratges tan copiosos com laboriosos. Gris, molt gris. Gens de caràcter mariner. Quina decepció! Dos únics pescadors no poden dibuixar l'ambient que jo cercava. Es veu que per a trobar aquesta atmosfera cal anar més endins, furgar pels carrers del Baluard o de Sevilla, de Nàkens o d'Escudor. Allà, potser encara trobaríem algun bar, petit com una caps de llumins, sense ràdio ni pianola, i en el qual, sota la llum freda d'una làmpara torta, algú pescador, llunyà i absent, xop d'alcohol com un ble, ha obert la porta dels seus pensaments secrets...

Però silenci. Comença la sessió. El guitarrista, mocador al coll, espardeyes als peus, cabellera grisca, i el cantador, pantalons blancs, sabates de lona, puro de rat i aire derrotat, han pujat al *tablado*. Quina *tenue*, Verge de la Macarena! Som lluny de la indumentària fúnebre i ortodoxa dels *niños de postín*. El guitarrista fa veure que toca, car rascar les cordes d'aquella manera no és tocar. El cantador fa veure que s'entusiasma i crida al seu company: *Así se toca! Vivan los mancos, leche!* I comença a cantar: *Al ver lloré a mi mare — me soltaron los sviles... — me soltaron un guantazo — en mité e las narices —. Com destroça la veu la caçalla! L'únic flamenc que hi ha a la sala s'estira els cabells tràgicament. El segon cantador ja és més presentable: ¡Qué sentimiento me da — de la mujer de la via! — Tiene siempre que agradecer — y demostrar alegría — cuando quisiera llorar —. El segon cantador ja té més estil. L'únic flamenc que hi ha a la sala s'entusiasma: *Salero! Viva er paladà!* Però la cosa no rutila prou bé, encara. El cantador carrega el mort al guitarrista. El guitarrista el carrega al cantador. S'acusen mútuament...*

Potser que ens n'anéssim. Pensat i dit. Dit i fet. Ho hem endevinat. Perquè a fora fa una fresqueta que enamora...

SEBASTIÀ GASCH

EL NEGRO QUE TENIA
EL ALMA BLANCA
LA DELICULA DEL AÑO

LLIBRERIA

Louis Bergé

Rambla del Centre, 19
Telèfon 23118

El millor i més complet
assortit de figurins per
a la pròxima temporada
d'hivern

Kiosque Français

Rambla dels Estudis, 7
(Davant l'Acadèmia de Ciències)

CAMISERIA
FITO
BARCELONA

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

Viatges Marsans, S. A.

Rambla Canaletes, 2 i 4 - BARCELONA
Telèfons 21245 - 16552

MAGNIFICA I UNICA OCASIO

Magnífica i única ocasió que se li ofereix per a realitzar el desitjat creuer turístic i cultural a les illes Canàries amb la motonau de luxe *Villa de Madrid*.

Viatge patrocinat per la Universitat Autònoma de Catalunya en col·laboració amb el Patronat Provincial de Turisme de Canàries. Sortida 29 de setembre.

11 dies d'incomparable viatge:

Primera classe: 660 pessetes.

Segona classe: 530 pessetes.

Tercera classe: 328 pessetes

Visites i excursions compreses.

Conferències a bord per eminents catedràtics, festes, recepcions, etc.

Sol·liciteu immediatament el programa oficial i informes a les oficines de Viatges Marsans, S. A., Rambla de Canaletes, 2 i 4, Barcelona.

LES LLETRES

FRUITA DEL TEMPS

Els Jocs Florals dels pobles

Un amic em va telefonar demanant-me l'autorització. I jo vaig accedir immediatament. En tota la meua vida no havia assistit ni pres part, en cap forma, en uns Jocs Florals, i valia la pena d'aprofitar aquella avinentesa d'ésser jurat per a veure de ben a la vora el mecanisme de la gaia festa i poder acumular una nova experiència d'ordre inofensiu. El cartell de premis, gràcies a l'activitat i a la diplomàcia del secretari, no exhibia cap objecte d'art ni cap col·lecció completa de Verlaguier, sinó una llista res-

nebrada maquinació per aconseguir que el poeta que ha tramès la seva creació amb l'advertiment agressiu de: *opta exclusivament a un premi de cent pessetes, o bé opta a la Flor Natural, amb exclusió de tot altre premi*, i que té muntat un mecanisme perfeccionadíssim per caçar d'una manera precisa els bitllets de cent pessetes que s'anuncien impudicament a la convocatòria, o les Flors Naturals, amb totes les seves pompes i vanitats (que no exclouen la compensació metel·lica), es consideri defraudat i

Estrada de Jocs Florals

pectable de bitllets de banc de dues o tres mides, i això donava, naturalment, una major responsabilitat als qualificadors i els omplia d'una gran importància.

Vaig començar les meves experiències amb les recomanacions i els precs dels autors que aspiraven als premis i s'encomanaven a la meua amistat o a la meua justícia. N'hi havia d'insinuants i indirectes, però d'altres d'una precisió brutal; cap corda sensible no hi era estalviada. Hom volia crear-me, despietadament, una sèrie de compromisos morals i de conflictes de consciència enmig de pares de família necessitats de numerari i de joves poetes cobejosos de glòria. Aquests compromisos es feren més punyents quan m'arribà la magna prova: més de tres-cents poemes de tot metre, rítmic i extensió em feren convèncer de la respectable quantitat de persones que, arreu de Catalunya, es creuen cridades al correu amb les muses. Calia llegir aquells munts impressionants de paper, i calia llegir-los en un dia i mig. Allò era suficient per a fer penedir a qualsevol de la tasca empresa alegrement i hom no podia saltar-se cap elegia ni negligir cap sonet. Havie de classificar les suposades Violes i les oposidores a Englantina, anotar les coses que es destacaven, i empassar-vos fabuloses quantitats de paisatge de cromos de calendari i de paisatges arbrats. Una allau d'efusions amoroses descrites en versos coixos i de quadrets més o menys pintorescos a base de diminutius fàcils de rimar us aturia i us feia, en canvi, trobar inspiradíssimes o genials coses simplement mediocres o discretes.

A l'acte de dictar el veredict, vaig tenir una altra revelació: el secret del nom dels autors és una cosa inexistent. Sembla que això no té res de particular, i que sempre ha estat així, però seria tan descarat ignorar efectivament qui ha estat l'autor premit i tenir la tranquil·litat de consciència del que no fa mal i no sap si ha donat o no satisfacció a tots els sollicitants! En canvi, gràcies al costum de saber, mirant la plica a contrallum, el nom de l'autor, immediatament que heu deixat llist el veredict se us presenta la necessitat imperiosa d'inventar-vos una pila de raons per a excusar-vos amb els posteriors o carbassejats.

Totes les raons subterranies, polítiques, locals, d'amistat dels altres jurats o de conveniència per al mecanisme d'uns jocs del poble veu han de posar-se en joc i exagerar-les i fer-vos passar per la víctima d'una te-

ofès i us trameti una lletra jeremiaca o agressiva, bo i demanant-vos explicacions. L'acte en si no té altra importància que el fet de celebrar-se, generalment, en un envelat, en el qual fa la calor acostumada en tots els envellats; que la catifa que puja a l'estrada presidencial i els graons de sota amaguen molts paranyos als poetes de totes edats i de desigual emoció; que el públic, variadíssim i amb el pressentiment d'avorrir-se extraordinàriament, no escolta el discurs presidencial ni s'interessa gaire pel guanyador de la Flor Natural, i en canvi espera amb una panteixant expectació l'arribada de la reina de la festa amb la seva Cort d'Amor, mentre l'orquestra de la festa major (un jazz o una cobla, tant se val) envesteix un pas-doble; que els cadirals que acullen la bellesa majestuosa i les bellesses acompanyants no tenen massa establiment i la reina no acaba d'acostumar-se al mecanisme del lliurament de premis. Les altres noies del poble critiquen els vestits de les escollides, els poetes llegeixen els versos llurs enmig de la indiferència més absoluta, que uns aplaudiments de cortesia disfressen, i el públic espera només que algú ensopgegui en pujar els graons de l'estrada o que una de les poeses sigui humorística, per riure una mica. La desfílada fa també el seu goig, entre les autoritats locals, les dames i la reina, i l'honorable jurat qualificador, i l'inevitable lonx que ofereixen els satisfets pares de la sobirana dels Jocs clou la festa.

Això són, segons la meua experiència inicial, els Jocs Florals dels pobles. Evidentment, la funció que exerceixen dintre la literatura catalana, adhue dintre la poesia, és nul·la i potser a estones una mica perjudicial. Tots els poetes de Catalunya hi han passat, atrets un dia o altre per la temptació d'un premi en metel·lic, recompensa que mai no podran obtenir, altrament, de llur obra poètica. Però més d'un temperament líric que s'iniciava bé ha estat exalcat per un d'aquests premis, amb la mena d'absurd orgull que tot l'aparell extern de la festa inflon als poetes novençans. Més d'un autor ben dotat s'ha ajagut en la feina profitosa de tirar als Jocs i ha negligit l'exigència purificadora, l'autoerítica, el contrast de la publicació d'un llibre. Presos únicament com a suplidor de les falles de la nostra vida cultural, com a compensadors de les revistes que, a l'estranger, publiquen i retribuïxen poemes, poden tenir una excusa, deixant de banda llur aspecte cerimonial una mica grotesca. Però a canvi d'això tenen el defecte de malmetre vocacions, d'omplir de fum el cap dels poetes debutants, i de presentar al poble la poesia com una mena d'espectacle llampant i acolorit, un número més de la festa major, una mica més important que el concert d'havent dinat, però infinitament inferior al ball de gala que recargolaran les parelles del poble i els encontorns, aquella nit.

RAFAEL TASIS I MARCA

Mitja hora amb Marc Aldànov

Vaig conèixer Marc Aldànov arran d'una taula guarnida d'emparedats i altres aliments frívols que feien sardana a l'entorn d'un aplec multiforme i polierom d'ampolles de licor de bona marca. Al saló del costat, ressonava el brogit de la festa on érem invitats. Entre glop i glop de calvados, absorbits amb la calma sibarítica dels experts, l'escriptor anava dient-nos:

—Les dues vegades que he visitat Espanya (l'una abans, l'altra després de la guerra) he recollit una impressió amabilíssima. Quan hi torni (que serà pel congrés dels Per Club a Barcelona, l'any que ve) em farà il·lusió de conèixer Catalunya. Sense adulació, us asseguro que em plau aquella gent. És curiós; en general, la trobo d'un caràcter més semblant al dels eslaus que no al d'altres pobles llatins que he conegut. Són cortesos, hospitalaris, xerraires, fantasiosos; tenen sempre mitja hora per perdre i no pretenen erigir la guardiola en religió nacional. Ignoro si això són defectes o qualitat, però com que jo sóc nat entre gent que té un tarannà així, m'engresco en retrobar-lo tan lluny.

(Si vols conservar aquesta il·lusió — pensàvem, entretant, pel nostre compte — procura no topat mai amb el senyor Canons pel Pla de l'Os.)

—Mireu, a Rússia — ens explicava tot seguit — els vins de taula tenen una importància ben secundària. Hom no està per brocs i va de dret als espírituosos. Sense parlar dels partidaris de dissoldre pebre en l'aiguardent; els clients de la famosa vodka, la qual sol curar-se entre els 50 i els 90 graus alcohòlics, la beuen a l'hora dels *hors-d'œuvre*, és a dir, tot just en començar. No trobeu que és un bon criteri?

—Es clar que sí — assentíem nosaltres, condescendents.

I amb la sana intenció de reforçar un altre petit lligam d'afinitat internacional, omplíem i deixàvem omplir la nostra copa d'una rastellera de suc reconfortants.

Hi ha coses que semblen predestinades a anar sota el patronatge d'un motiu especial. La nostra conversa d'ara amb Marc Aldànov s'escau a casa seva, asseguts a banda i banda d'una tauleta on hi ha uns vasos i una ampolla de taronjada («Es per aquesta calor, saben?», ens han dit amb un to de mitja excusa) fent companyia a una altra de més panxada plena d'un cinyac vell, prestigiós, que si els metges es decidissin a utilitzar en substitució de l'oli camforat i del baló d'oxigen segurament augmentarien el percentatge d'agonitzants revescolats. Pel que fa a nosaltres, l'entem per a fer un petit brindis dedicat a la terra del visitant i replicat, com és de llei, per un altre a honor del país del visitant.

Aldànov és un home entrenat en qüestions d'interviu. N'ha sofert unes quantes dotzenes. No obstant, encara no ha pogut avesar-se a prescindir de l'aspecte còmic que, a dosis diverses, sol entrar en la composició d'aquestes escenes. I com que a nosaltres ens passa un xic el mateix, cada vegada que intentem posar-nos seriosos per a iniciar la tradicional teoria de preguntes i respostes ens posem a riure com dos beneïts. Per tal d'eliminar aquest destorb hilar, convenim finalment de conversar tal com ragi, com si mai ningú no n'hagués de saber res, i reservant-me pel final la feina de cuinar el que en resulti d'artícle.

Una mica ple, d'ulls blaus, vermell de cara, més aviat tímida, d'una ingenuïtat sincera, sense trampa, Aldànov, junt amb Ivan Bunin i Dmitri Merejkovsky, representa una de les tres primeres figures literàries de la Rússia emigrada. Potser pel fet d'haver estat un gran viatger des de l'adolescència i haver passat la major part del temps lluny de la seva terra, és, sens dubte, el més europeu dels escriptors eslaus. Abans de la guerra havia publicat un sol llibre, *L'enigma de Lleó Tolstói*. La revolució, agafant-lo d'improvís, el retengué un any a Moscou. Aconsegueix evadir-se i es refugia de primer a Constantinoble per anar a viure, poc després, a París, on fixa residència. El record dels dies tràgics aliat a la seva extensa erudició, li facilita materials frescos per a la punyent trilogia *La clau-L'evasió i El caos*. Més tard, l'obra també tripartida *El q Thermidor - El pont del diable - Santa Elena, petita illa* — gran composició edificada sobre el canemàs d'un boci d'història francesa, reunida sota el títol general d'*El Pensador* per allusió a una de les estàtues que coronen Notre-Dame — i un recull d'estudis referents a les grans personalitats de la política internacional contemporània, consoliden la reputació creada per les anteriors. Per cert que, l'any passat, Albèric Cahuet retolava també, per ignorància del precedent, *Sainte Hélène, petite île un volum seu*; sense veure's obligat a canviar-ne el nom gràcies a la borhomia d'Aldànov en renunciar a fer valer els drets incontestables de la prioritat. Publicat no fa molt per *L'illustration*, el seu darrer llibre, *Desena simfonia*, és potser el més humà de tots. Sobre el fons de l'Austria brillant de l'època, Beethoven, ja sord, hi llura generosament allò que només ell aconseguí sentir. L'escriptor publica sovint assaigs apreciadíssims en el diari *Poslednia novosti* (*Les Darreres Notícies*) i a la important revista literària russa de París *Sovremennia sapiski* (*Els Annals Contemporanis*).

L'hem interrogat sobre les joves promocions literàries eslaves, emigrades o no. —S'han revelat — ens exposa — alguns talents considerables dintre la U. R. S. S. Pel meu punt de vista, el més important de tots ells és Alexis Tolstói, de família aristocràtica, com el gran, del qual era parent allunyat. El seu llibre *Pere I* és una obra melòdica. Un altre escriptor de vàlua és Zozenko, humorista format en la tradició de Txékov però amb influències d'humor anglès i de Mark Twain. Un altre bon humorista: Bulgakof. Tots dos superen la tònica un xic basta d'Averxenka. L'atzar, però, ha fet que la millor esperança actual de les lletres russes hagi aparegut entre els

emigrats. Em refereixo al fill del polític Nobokof, ministre, junt amb Kerensky, del govern provisional del príncep Lvof i assassinat l'any 1922 en un acte públic per un exaltat que anava per matar a tres l'ex-ministre i historiador Milukov, l'actual director a París del *Poslednia novosti*. Aquest noi resideix a Berna i, sota el pseudònim de Vladimir Sirin, ha publicat fins ara tres novel·les formidables: *Rei, dama, criat* (títol que es refereix a tres figures dels jocs de cartes), *El desesper* i *La defensa de Lugin*. Tinc tanta fe en els seus mèrits

de les *Societats Savantes*, de seguida perdria els estreps, i tots els mitjans, fins els de gran mal educat, li eren bons per aclaparar l'adversari. La darrera vegada que el vaig veure fou a Moscou, en el moment de triomfar la revolució. La villa de la dansarina Kzesinska — la qual viu ara no gaire lluny d'on som, casada amb un gran due — era famosa entre els moscovites. Lenin se n'apoderà així que arribà a Rússia i jo era prop d'ell un dia que sortí a un balcó de la casa per a predicar a la multitud. Orador dolent, volent reblar els conceptes a

còpia d'insistència; aquest mètode-martell traia la seva formació, d'arrel alemanya. La seva cultura era prodigiosa, però exclusivament política-social. Llevat d'aquest ram, no l'interessava absolutament res. Representava un model de deformació professional. El secret del seu èxit consistí en el do d'una ràpida visió estratègica de les circumstàncies favorables fent costat a una voluntat de ferro posada al servei de la idea fixa...

(Confrontant aquest esbós amb el que del mateix Lenin ens féu Kerensky (1), hom no sabrà mai com judicar les declaracions testimonials.)

—No us ha temptat mai, Marc Aldànov, la idea d'escriure una galeria de retrats d'aquestes figures històriques?

—Més d'una vegada. El tema és agrait; però m'ha deturat sempre un cert pudor professional. Jo només l'abor-daria amb una absoluta lleialtat al meu criteri propi; amb la qual cosa deixaria descontent tothom i em dirien tendències. I especialment els comunistes, als quals imagino criticant després: «Mireu-vos-el, aquest Aldànov, com es revenja! És veu que no és pas ben bé el mateix fer de *filis a papa* en el Moscou de l'imperi

o viure a l'exili gratant paper pels burgesos!... Una altra copeta?

Ens aixequem per anar a contemplar una gran llibreria atapeïda de paper imprès. L'escriptor ens la mostra amb la satisfacció del pare que us presenta la nissaga.

—Tot això són llibres meus, traduïts a dinou idiomes. Em dol que, fins ara, el català o el castellà no hagin pogut fer el número vint. Tan bonic que fan els números rodons!

Tornem a seure a banda i banda de la tauleta. L'ampolla de taronjada sembla avergonyida per les preferències atorgades a la seva companyia, l'alcohòlica, buida en aquest moment fins força més avall de la cintura.

Entre els més coneguts articulistes parisienses especialitzats en l'interviu literari, n'hi ha un, Frédéric Lefèvre, que consagra una hora sencera a l'interrogat de torn, mentre un altre, André Rousseaux, amb quinze minuts en té prou; si hem de creure el títol amb que solen encapçalar llurs cròniques respectives. Desconcertats, en la nostra inexperiència, per dos detalls de temps tan desiguals, hem decidit acollir-nos a un prudencial terme mitjà limitant a mitja hora justa el nostre diàleg amb Aldànov. El diàleg publicable, és clar. Després encara hem romanejat una bona estona riotejant a propòsit d'un garbuix de niceses, de petites malícies i de farderies de café amb penyes d'artistes i gent de ploma. Però això, com diria Ruyard Kipling, ja és una altra història.

ALBERT JUNYENT

París, agost.

(1) Vegi's MIRADOR, núm. 289.

A MALLORCA EN AVIO

8 i 9 de setembre

VIATGES CATALONIA

Rambla dels Estudis, 12-Telèfon 24774

Societat Espanyola de Carbur Metàl·lics

Correu: Apartat 190
Telèg: "Carburros"BARCELONA
Mallorca, 232

Telèfon 73013

CARBUR DE CALCI; Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) : OXIGEN 99 % DE PURESIA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : SOCARRIMAT i SECAT de fils i peces seda, cotó i altres teixits : CALEFACCIÓ INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : GENERADORS, BUIFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

PRESSUPOSTOS, ESTUDIS, CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

RICINO GOLOSO

DELICIOSO
PURGANTE

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA

ANTONI MARTI

Màxima rapidesa ■ Màxima qualitat

AVINYÓ, 19, pral. i Telèfon 17047 : BARCELONA

Acaba de publicar-se un nou llibre de

MARCELÍ DOMINGO

LA EXPERIENCIA
DEL PODERCanta d'EDOUARD HERRIOT
Pròleg d'AFFONSO COSTA

Preu : 7 pessetes

Administració i venda:

LLIBRERIA CATALONIA

3, Ronda de Sant Pere, 3

Telèfons : 12456 i 11147

LES ARTS I ELS ARTISTES

JOAN PASCUAL

Un amateur de debò

En un país com el nostre, on tan sovint les activitats amateurs voregen els terrenys inherents al professionalisme, i això en art, indústria, comerç, esports, etc., etc., trobar un típic cas d'amateurisme, que no sega l'herba a ningú, constitueix una mena d'esdeveniment.

L'amateur, quan d'art es parla, generalment sempre és un valor que de tèmper no ha-hi un sindicat o almenys un sentit consciencios de la pròpia responsabilitat.

Amb això, tot i ésser un mal, Catalunya no fa sinó demostrar l'esdevenidor infinit que té davant seu el dia que totes les coses estiguin encarrilades i ja es presentin per tots els àmbits de la terra una propera tangibilitat de les profecies hegemòniques de Francesc Pujols.

Dóna motiu a aquest article haver vist una personalitat artística que professa l'art amateurment de debò, mentre vetlla curosament de no involucrar mai les seves professions per ell exercides.

Joan Pascual, considerat farmacèutic i retratista notable, distribueix el seu temps regularment i mai pren a les receptes un minut per al retrat, ni al dibuixar un segon de química. Joan Pascual ha creat el que se'n diu un ambient veritable entre l'enorme quantitat d'ampolles, provetes i retortes que formen el seu laboratori. Ni ací hi ha res involucrat.

Acostumats com estem a veure en casos semblants un home que guanya el seu pa amb un ofici qualsevol que exerceix amb un fàstic com si estigués amarrat a les galeres, pensant, els ulls en blanc, en l'art, ens ha sobtat extraordinàriament constatar la dualitat d'aficions que conserva Joan Pascual per les dues activitats que omplen la seva existència.

La quantitat d'insòlit que hi ha tancada en aquesta vida ens fa fet personar en la farmàcia per a parlar amb el que ha reeixit a interpretar el sentit exacte de la paraula amateur.

Joan Pascual, cronològicament parlant, no és un jove de primera volada. Davant aquella rara preocupació congènita en gairebé tothom, que consisteix a voler escatir el punt just de temps viscut, hem sentit la saludable onada de deixar-ho córrer per a situar les coses des del punt de vista molt més lògic d'avantposar l'esperit a la fisiologia.

Aleshores podem assegurar que Pascual és un jove autèntic. És home d'una ductilitat espiritual formidable, cor obert i amb un optimisme a prova de bomba. Acaba les conversacions amb una rialla. Avui això vol dir molt. Creiem concretament que significa l'únic signe extern de la felicitat garbellada per la filosofia i haver adquirit la resolució que aquest món, malgrat tot, és ben bé allò que pot resumir la teoria de Leibniz.

La sala de conversa-laboratori-estudi de Joan Pascual respira aquella tranquil·litat i pau espiritual dels llocs que fatalment haurem de retenir a la memòria per a presentar-los d'ací a deu anys com quelcom de tan legendari com la mateixa Arcàdia.

L'habitació està voltada de prestatgeries que aguanten la terrible col·lecció de drogues que passen des d'allí, mitjançant una recepta altruista, a atacar els microbis més pèrfids i invulnerables.

Es bo d'observar que allí es veuen per primera vegada els ingredients farmacèutics sense aquell pànic cervical que encomanen els d'altres indrets igualment farmacopeics.

En un recó de prestatge, sota una màquina de cara ferrenya, Joan Pascual té un plec considerable de papers. Arxiu mèdic? Fórmules eclèctiques? No, senyors. Trenta o quaranta fulles de paper Ingres en les quals hi ha plasmades fessomes conspicues conegudes, cares que entren en el rengle de les semi-coneixències i personatges que mai dels maïs no sabem qui són, que tenen però a favor seu la seguretat d'una gran semblança. Pascual desembolica aquest feix de papers amb una parsimònia remarkable. Va recordant punt per punt anècdotes successives durant el procés del retrat.

Comencem d'enfocar la qüestió artística basant-nos en uns salts molt pronunciats

en la continuïtat de la feina que es fan visibles amb les dates dels seus retrats.

Com a bon amateur, el farmacèutic Pascual ha treballat només quan n'ha tingut ganes. De vegades per una epidèmia, per un cansament o bé per un desinfilament, s'ha passat deu anys sense agafar el carbonet. Aquest és un detall que agrairíem que es fessin seu aquella mena d'amateur que no sabem sota quina consigna o quina obligació no perdonen l'exposició anual.

Joan Pascual, després, ens ha confessat

Joan Pascual — Retrat

el seu criteri pel que respecta a la seva labor personal. Creu que entre el retratista i el retratat han d'existir evidents corrents de simpatia. D'altra manera, sota l'obligació de retratar qui es presenti sense més ni més, es pot caure en la imbecilitat. És per això que tots els que han passat pel tràngol de posar en la rebotiga, tot escoltant les demandes de iode i de bicarbonat, poden estar segurs de comptar amb la incondicional simpatia d'aquest admirable farmacèutic-artista sallentí. Demés, Pascual creu quelcom d'important; el retratat ha d'ésser intel·ligent, i en cas de no ésser-ho creu que ni ell ni ningú no pot assegurar el resultat de l'obra. És un altre tant que poden apuntar-se els que ell ha citat i pregat de retratar.

En establir la generalització de la conversa, hem restat agradablement sorpresos de poder advertir l'absolut acord que regnava entre nosaltres.

De vegades, sense saber per què, un retrat surt amb un braç curt o una cama llarga. Pascual, en aquest punt molt més exigent que nosaltres, creu igualment però que això és perdonable. La finalitat del retrat és una altra quan es practica intel·ligentment, apartant els tristos virtuosismes o les escadusseres genialitats de les quals ja no en queda ni una. En el fons del retrat es debat una qüestió de pur ordre psicològic. El model és una capsa tancada dintre la qual s'ha d'entrar no per un esforç de màgia, o el que és igual, amb un *tour de force* de traça, sinó per la convenció i força de voluntat anímiques d'una superioritat espiritual momentània. L'artista i el model, en la gestació del retrat, han d'ésser dos enemics mortals. L'un guardant les seves reserves, l'altre superant-li l'esforç i tirant-li estrepitosament per terra el propòsit d'ocultació.

Queda evident el handicap de la fredor en el retrat; si no hi ha entusiasme, la semblança pot existir en màscara, però no amb diafanitat. L'artista, o com es vulgui anomenar, estableix il·lícita competència amb la màquina fotogràfica i no obté mai la sensibilitat que adquireix el producte de l'emoció sobre el de l'ofici.

Críticament, de Joan Pascual pot dir-se que no posa a les seves obres, afortunadament, cap trampa d'aquelles a què el professionalisme pot portar sense voler. Amb l'autonomia d'escollir els models, Pascual esquivava els amaneraments i sempre es renovava. De tècnica fa bonic, i sense aconseguir les qualitats que de dedicar-s'hi més aconseguiria, obté perfectes policromies i gradacions que avalen perfectament l'aplicació de les dots d'innegable instintiu de la semblança que té Joan Pascual.

Vàrem observar únicament una ambició que l'encaparra. Voldria tenir una altra rebotiga que permetés més amplitud i més confort. Literalment, una rebotiga que amb més llibertat permetés parlar malament del govern i dels capellans. El dia menys pensat ens assabentarem que això ja és un fet. Serà un dia excel·lent pels que formen dintre la iconografia pascualiana i pels que encara no essent-hi tenen la promesa formal de poder-hi figurar el dia que Joan Pascual es senti posseït de la febre retratista, que, tal com manen les lleis insubornables de l'art, ha d'ésser forçosament esporàdica i ocasional.

ENRIC F. GUAL

Un creuer per la Mediterrània (1)

III.—D'Assuan a Luxor

Hem fet el trajecte del Caire a Assuan d'una tirada, sense aturar-nos a Luxor. Això no té perdó de Déu. Ara, doncs, en el viatge de tornada visitarem aquesta Meça de l'Egiptologia.

Sense Luxor l'antiga història dels faraons perdria la seva millor collita i la moderna croada turística la seva millor clientela.

La història ens diu que a l'antiga Tebes (emplaçada en el mateix lloc de la moderna ciutat de Luxor) cap allí l'any 2000 la XI dinastia inaugura l'anomenat Imperi Mitjà. I més tard — 1545 — a la mateixa Tebes, la XVIII dinastia comença l'època grassa del Nou Imperi, del qual el temple de Karnak és la monjoia. (Tots aquests anys són d'abans de Jesucrist. Perquè després de Jesucrist, l'Egipte ja no està per històries.)

Davant d'aquest pes històric es comprèn que les etiquetes dels hotels de Luxor siguin molt apreciades i degudament enganxades a totes les maletes dels turistes. I al davant de tanta matèria artística el cronista no sap per on començar. Comencarem per anotar que a l'antiga Tebes, el Nil feia de barrera entre la ciutat dels vius i la dels morts. A una banda la vida, amb les cases i els grans temples de Karnak i Luxor, a l'altra el desert i la mort amb les tombes de la Vall dels Reis. Ens ocuparem primer dels morts i després dels que eren vius abans de Mahoma, de Jesucrist i fins de Moisès.

I ja som a la famosa Vall dels Reis, enmig d'un paisatge sorralenc i sota un sol que estavella. Som allí on descansava la mòmia del famós Tutankamon i altres companys molt més importants que ell, però que no han tingut la sort d'ésser descoberts per un lord Carnavon.

Tots recordarem — ara fa uns deu anys — la mort misteriosa d'aquest lord al cap d'un mes d'haver violat el sepulcre. Aleshores es va parlar de si l'atmosfera del local estava saturada d'una metzina especial, o d'una mosca — més especial encara — que s'havia conservat, durant els segles — en un somni letàrgic i que es desvetllà per matar, d'una picada verinosa, l'atreuït violador.

Tots aquests records se'm feren presents en baixar les escales de la tomba. Però l'aire era fresc i saludable; i de mosques n'hi ha tantes a Egipte, que aneu a saber quina és la que porta males intencions.

A la tomba de Tutankamon només hi ha dues petites sales, però els mobles i tresors que se'n van treure ocupen una vintena de sales del museu del Caire. Això encara és més misteriós que la mosca.

Tot i la seva anomenada, aquesta tomba de Tutankamon no és pas de les més interessants. És de segon ordre com el seu regnat.

Totes aquestes tombes estan excavades a la roca, sota terra. Per culpa del lladronici les habitacions estan, avui dia, esbalandrades, però encara resten les pintures i baixos-relevos de les parets, on es pot admirar el mestratge dels artistes de les XVIII i XIX dinasties.

Per anotar totes les meravelles d'aquesta necròpolis necessitaria moltes pàgines i el lector molta paciència. Permeteu-me, només, algunes acotacions per als iniciats en la matèria.

Les pintures de la tomba de la reina Nofertari les vaig trobar bastant barroeres i

lleus. Aquell nínxol amb la vaca Hathor és una delícia de color. Per molt estimat que fos el primitiu Deir-el-Bahari del temps de Mentuhotep de la XI dinastia, no han de faltar admiradors per aquest «nou» Deir-el-Bahari de la reina Hatsepsut, de la dinastia XVIII.

Deixem en pau les tombes dels morts i passem a visitar els temples dels vius.

especials — que els textos de l'antic Imperi anomenen *sakh* — un rei mort esdevenia un habitant del cel, un esperit (*akh*); d'aquesta manera s'espiritualitzava el difunt; el rei o déu de la terra es transformava en rei o déu del cel. I com es feia aquesta transformació? Segons els entesos (jo em guardaré prou de ficar-m'hi) el faraó o rei es componia d'un cos (*zet*) i d'un *ka*. (Remarqueu que no es tracta d'un mortal qualsevol, sinó d'un déu de la terra.) El *zet* li ha estat donat pels ritus osirians, era un cos indestructible com el ferro, però al capdavant no es podia pas negar que era fet de carn i ossos, i «semblant» al cos humà. Aquest *zet* regenerat pels ritus osirians conservava, encara, un caràcter terrenal.

Després de mort el faraó empenia l'ascensió cap al cel, en direcció a l'orient i en el moment que sortia el sol. Arribat a lloc, se li unia el *ka*.

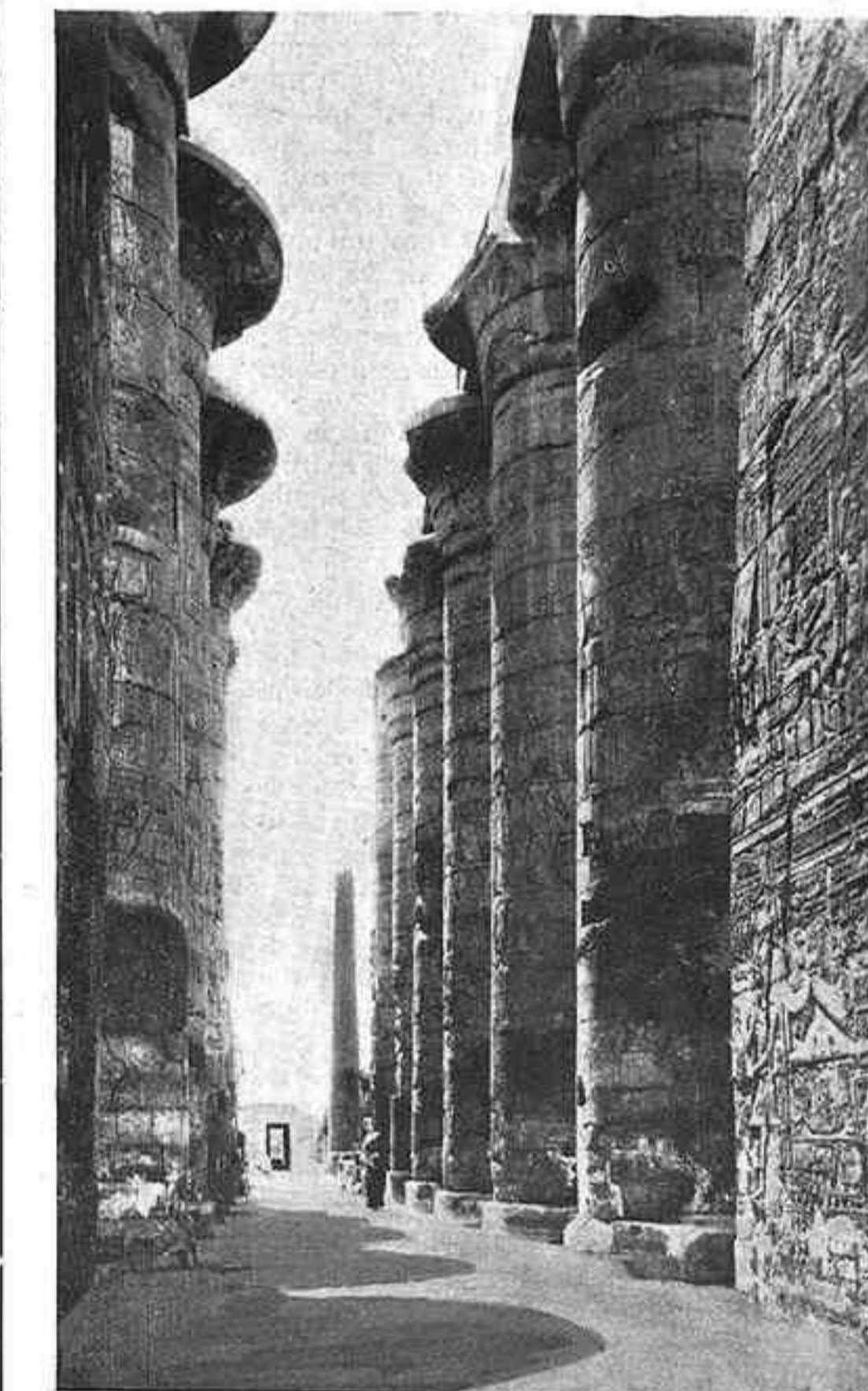
Els egipcíols de l'escola de Maspero ens presenten aquest *ka* com un «doble» del cos humà, vivint amb ell i en certa manera independent; com una mena d'àngel guardià que sostenia el seu protegit en la terra i després de mort l'acompanyava eternament.

Els de l'escola oculista hi donen altres interpretacions més intrínsecas.

I vegeu el que en pensa l'eminent egipció Alexandre Mornet: El *ka* és un ésser diví que viu al cel i que no es manifesta fins després de la mort. D'aquest *ka* essencial i de substància primordial, els déus en separen — pel bé del faraó — un *ka* individual, que — com hem dit — s'uneix amb el *zet* en la casa de Ra. Els dos elements *ka* i *zet*, una vegada unificats, formen l'ésser complet que realitza la perfecció.

I encara hi ha més. (Ara anem pel *ba* i l'*akh*.)

Aquest ésser complet posseïx — des d'aquest moment d'unió del *ka* i el *zet* — pro-

Karnak

Karnak. Diguem de seguida la paraula: colossal. El temple més gran d'Egipte. I diguem-ho més fort: el conjunt arquitectònic més formidable que, de tots el temps, s'ha construït. Formidable és potser la paraula justa; perquè senti una certa temença sota d'aquelles enormes columnes.

Els Baedekers, quan arriba el moment de descriure la sala hipòstila de Karnak, exhibeixen el fixer més apropiat per a atreure el possible turista: «la sala hipòstila, de 5.000 metres quadrats, té 134 columnes, entre les quals n'hi ha de 23 metres d'alçada; calen sis homes per abraçar el fust d'aquestes columnes; en cada capítell hi ha lloc per a cent homes a peu dret; i el sostre de la nau central s'enlaira a major altura que la de Sant Pere de Roma; les torres de les catedrals gòtiques no arribarien a gratar el

pietats noves, que en fan un habitant del cel i que hom anomena *ba* (ànima) i *akh* (esperit). El *ba* viu al cel entre els déus. No habitava, per tant, sobre la terra, dintre del cos humà. No té res a veure, doncs, amb el nostre concepte d'una ànima acompanyant el cos durant la vida. Des del precís moment que el faraó ha estat reunit al seu *ka*, és, *ipso facto*, esdevingut *ba*; i al mateix temps també esdevé *akh*. L'esperit *akh* no és pas una forma d'ànima nova: és l'estat característic de l'ésser perfecte.

I ja tenim l'ésser perfecte que pren plaça a la barca de Ra per navegar entremig de les estrelles i des d'ara viurà la vida deliciosa del Senyor de l'Horitzó Oriental, el déu solar Ra. Tenim, doncs, que per mitjà de l'espiritualització *sakh* es fa reviu la mòmia com a cos eternal *zet*, penetra pel *ka*, l'ànima *ba* i l'esperit *akh*. I si ho voleu en semblança matemàtica, diríem que aquest ésser perfecte o déu (*neter*), constituït per *zet* + *ka* es manifesta com a ànima *ba*, com a esperit *akh* i com a potència *sekhem*.

Ja n'ha sortit un altre: la potència *sekhem*. Però hi renunció, de bona gana. Tots aquests privilegis d'immortalitat, a l'antic Imperi, només eren exclusius dels faraons; i els altres mortals, quan es morien, es morien... i tal dia farà un any. Si bé el faraó pretenia ésser un home diferent dels altres, la civilització egípcia hagué de seguir el camí de totes les altres.

Durant els bons temps de l'antic Imperi la cosa es va anar aguantant i les mòmies dels faraons podien passejar-se tranquil·lament pels espais siderals. Però com que les estrelles del cel d'Egipte fan tan bo de mirar, és molt comprensible que el natural de les Dues Terres no es conformés amb la seva condició de mort a seques. I vingué la revolució; i el faraó hagué de cedir a les justes pretensions del poble: hi ha *ka* per a tothom, o no n'hi ha per a ningú.

Aquesta revolució segurament fou la primera transformació social i política humana d'una certa importància. El poble participa, des d'ara, a les funcions de govern. Els secrets de la religió i de la màgia han estat violats. (De l'autèntica màgia faraònica els egipcíols oficials no en saben gairebé res.) Tots els mortals poden assolir la immortalitat, han adquirit — molt més que els «drets de l'home» — el dret a la mòmia, al *zet*, al *ka*, al *ba* i a l'*akh*.

Ah!, i en aquesta commoció social apareix, per primera vegada, la qüestió agrària. Si nosaltres tenim la rabassa morta, els egipcis tenien els *Llibres dels Morts*, que no tenen, però, res a veure amb la terra, sinó més aviat amb el cel.

Aquests llibres ensinistraven tots els vius sobre llurs drets i deures divins, una vegada fossin morts. Una mena de manual de la divinitat. (Per cert que a les parets de la tomba de Setí I vaig veure unes reproduccions del text dels *Llibres dels Morts* i confesso que no en vaig entendre res. Feien molt bonic, però.)

Després de la revolució vingué una nova concepció d'idees que fructificà en l'esplendorosa dinastia XVIII.

Dinastia XVIII faraònica i segle XVIII europeu. No sols les xifres són semblants. En el regnat d'Amenhotep III el Magnífic, trobaríem certes afinitats amb el de Lluís XV.

I en aquesta època gloriosa Egipte donà el seu més bell monument, la meravella arquitectònica del temple de Luxor, del qual vull parlar en el pròxim article.

MÀRTIS GIFREDA

La Vall dels Reis

amb un punt de *gaucherie* que desllu de la correcció estilística de l'art egípc. En aquesta època de Ramsés II les manies de grandesa perjudiquen la qualitat de l'obra. En canvi, reconec que en la tomba del príncep Amonchopshu — el fill de Ramsés III — els frescos són molt més apreciats. En la tomba dels altres Ramsés — del VI al IX — hi ha de tot. Però que lluny som de les exquisides figures de la mastaba de Ti i de la tomba de Ptah-Hotep, de la V dinastia!

Un altre sepulcre que es visita amb gust és el de Setí I. Però aquí, els models ja comencen a presentar aquell punt de cansament propi de la dinastia XIX.

De l'època heroica dels Tutmés vaig veure l'original temple-sepulcre anomenat Deir-el-Bahari pels àrabs i el Sublim dels Sublims pels egipcis del seu temps; i el famós temple de les terrasses. Quan el vaig veure de lluny se m'aparegueren tots els gravats de totes les històries d'art. (De passada vull fer constar que aquestes il·lustracions m'han torturat continuament durant el viatge. Perquè entre el concepte adquirit anteriorment per la dada fotogràfica i la presència real del monument s'estableix una certa interferència inconscient que us malmet la noció definitiva.) Per això, avui dia, quan recordo aquest temple original encara no sé ben bé què en penso. Em sembla que és una treball de concepte, però no sé veure-li el sublim. Si alguna cosa hi ha d'extraordinari són, per a mi, les seves pintures i baixos-re-

sostre de Karnak) (mentida); i amunt i crits. Com més crits, més turistes.

Però jo — amb una veu molt baixa — us diré que la grandiositat d'aquesta sala no l'he sabuda veure. N'he vist la grandària, però no la grandiositat. No sols al Partonon, sinó a Balbek mateix, trobarem unes dimensions molt més petites, però de resultats més grans. És clar que avui dia no ens podem fer ben bé càrrec del que eren aquests temples de Karnak. Acabats de fer i pintats de nou devien ésser dignes de la fama. Seria injust si no fes constar que aquest conjunt arquitectònic és una de les coses més imponents que es poden veure.

Però referint-me solament a la famosa sala, em permeto declarar que l'amplada dels intercolumnis és insuficient. (I parlo d'unes mides que igual són avui que en època de Ramsés II.) Cada una d'aquestes 134 columnes està separada de la veïna per un espai d'uns tres o quatre metres (a la nau central tenen una mica més d'esbarjo); i això fa que més que una sala sigui un bosc atapeït de troncs de pedra.

A un mortal del segle XX, que ja comença a conivir amb la sustentació alada del ciment armat, aquest bosc frondós no li ha de fer gaire gràcia. Només un faraó immortal amb el *zet* ben compenetrat amb el *ka* és capaç d'assimilar-ho.

Això del *zet* i del *ka* ha fet gastar molta tinta. Segons la moderna egiptologia, la cosa sembla que anava així: seguint uns ritus

ENCARREGUEU
ELS VOSTRES IMPRESOS
ARTÍSTICS I COMERCIALS ALS
TALLERS GRÀFICS
PATRICI ARNAU
VERDAGUER, CALLÍS, 3, 5 i 7
(D'AVANT DEL PALAU DE LA MÚSICA CATALANA)
ES LA CASA MÉS PERFECCIONADA EN LLIBRES RATLLATS, DE LUXE I EN TOTA CLASSE D'ENQUADRACIONS. - ELEGANCIA I ECONOMIA EN ELS ENCARREGUES. - EN CAS DE URGÈNCIA DEMANEU-LOS PFL TELÈFON
14856

MIRADOR
Subscripció: 3'50 ptes. trimestre
Redacció i Administració:
Corts Catalanes, núm. 589
Telèfon 11430

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

JOHN DILLINGER l'enemic públic núm. 1

(Ve de la pàgina 2)

Es pogué detenir la germana de Mary Kinder i constatar que les dues germanes tenien llurs marits a la presó per atracament de banes, i llur germà, Earl Northern, era un criminal que la policia cercava.

Pearl Elliott es convertí de seguida en la dona «més buscada» d'Amèrica.

El capità Leach, que dirigia aquesta carcer d'homes... i de dones, va predir que els bandits, sentint-se empaitats en tot Indiana per tot d'escamots de policia i de voluntaris, intentaríen un dia o altre un cop sensacional a fi de procurar-se armes i diners que fortifiquessin llur posició.

No la va pas errar. L'audàcia dels fugitius ahhuc sobrepasà les seves previsions. Dietrich, l'audàcia del qual era il·limitada, i Harry Copeland, un dels lloctinents de Dillinger, varen atacar... un post de policia on dos agents, Henry West i Fred Kruger, jugaven tranquil·lament a cartes. Els tanca- ren al calabós, després d'haver-los lligat, i s'enduïeren el que trobaren a l'arsenal del post: un fusell-metralladora que tirava deu bales per segon, fusells de llarg abast, revòlvers de gran calibre, més de mil cartutxos i uns quants vestits blindats contra les bales.

Algunes hores més tard, la banda operava, amb una idèntica precisió, a Peru (Indiana), on assaltava un altre post de policia, i després d'haver tancat tres agents, s'apoderava d'unes quantes insignies de policia, un fusell de cartutxos lacrimògens, dues metralladores amb deu carregadors plens, tres fusells de llarg abast, un fusell de caça de canó ratllat, quatre revòlvers i set vestits blindats.

Després, va tenir lloc l'atac, d'una temeritat inaudita, a l'arsenal militar de South Bend i la presa de quinze fusells del calibre 45 i municions. Aquest raid estupefact va fer tanta sensació que l'autoritat militar ordenà a tots els caps d'arsenals d'Indiana que inutilitzessin les armes que s'hi guardaven.

Després, encara, esclatà com una bomba la notícia de l'assalt d'un banc. Amb una increïble audàcia, en ple dia, els bandits, armats de metralladores, pararen la potent conducció interior de què s'havien apoderat en alguna carretera, davant el hall de la National Savings & Trust Co., de Greencastle, i mentre dos o tres immobilitzaven, amenaçant-los, el personal i els clients, els altres carregaven en l'auto els sacs farcits de bitllets. Arribaren fins a escorcollar i robar els clients i empleats. Al guardià d'uniforme encarregat de la vigilància del banc... li prengueren el revòlver.

I, sense cap destorb, els malfactors tornaren a pujar a l'auto i desapareguren amb el botí: 50.000 dòlars en diner i 24.000 en títols.

Dos fets ben remarcables assenyalaren la ruta seguida pels criminals: saquejaren, de passada, un banc de Saint Mary (Ohio) i un altre de Racine (Wisconsin). 12.000 dòlars per un cantó i 50.000 per l'altre. A Racine, tres policia volgueren intervenir; dos d'ells resultaren ferits, i el tercer, Neel de nom, fou raptat com a rehén.

FRANCK A. WHITE

(Seguirà) (Exclusiva de MIRADOR)

—Tot això, saps, són gent que no tenen diners per a comprar-se una banyera. (Tout à vous, Paris)

EL DIPUTAT

—Saps, no vull anar mai més a aquestes sessions nocturnes. (Tout à vous, Paris)

MUSICA I RADIO

LA TÈCNICA I LA SINCERITAT EN L'ART MUSICAL

Els meus records d'infant peresós

Per mi no hi ha diversos arts, sinó un de sol: música, pintura i literatura no difereixen sinó pel que fa a mitjans d'expressió. No hi ha, per tant, diverses menes d'artistes, sinó diverses menes d'especialistes.

Aquesta especialització es fa cada vegada més obligatòria, a mesura que s'acrecen els coneixements, car res, ahhuc en art, no pot adquirir-se sense estudi. Així s'ha fet impossible de seguir l'exemple de Leonardo da Vinci, que arribà a ésser amateur en tot... fins en pintura!

Quant a mi, certament he nascut músic: però si no es critic, és per falta d'entrenament: m'adono, per exemple, que em lliuro a la lectura ben bé com un professional, com si fos un literat. Igualment pel que fa a la pintura: no puc mirar un quadre com un amateur, sinó com un pintor.

Potser això em ve del fet que, quan era criatura, estava dotat per a moltes coses; i això, ben entès, amoinava molt els meus pares.

I encara els amoinava més perquè afegia la més extrema peresa a aquestes nombroses disposicions. Només treballava «al taxi», és a dir: així que feia el més petit esforç, me l'havien de pagar.

L'únic estudi que em divertia una mica era el de les matemàtiques, amb gran alegria del meu pare que era enginyer.

La meua mare, que era basca, i música com tota la gent del seu país, hauria vist de gust que jo tingüés més afició al piano; però, realment, em resultava massa avorrit. A més a més vaig saber que l'execució d'un fragment, sobretot si és lent com la *Marxa fúnebre* de Chopin, exigeix una despesa de força física que representa una quantitat impressionant de quilos. I ara, retrospectivament, això em sembla que legítima la meua manca de braó en el treball.

De totes maneres, així que vaig emprendre la composició, es van adonar que aquest era el meu camí. Així fins va arribar a divertir-me!... Cosa que, al cap i a la fi, no és pas tan curiós com sembla, ja que la meua afició a les matemàtiques havia de portar-me'l un xic. Però m'hi portà tant, que el mandra inveterat que sempre havia estat fins aleshores es posà a treballar la nit i tot. D'altra banda, he conservat aquest costum, desgraciadament per a la meua salut.

El meu mestre, Charles René, em feia fer exercicis de composició quan només tenia setze o disset anys, però no fou fins tres o quatre anys més tard que vaig lliurar-me a les meves primeres provatures veritables, que ja he tingut bona cura de conservar amagades.

Per al piano, havia entrat al Conservatori, a la classe de Camille de Bériot, que no deixà de constatar que jo tenia una naturalesa d'artista, però el mínim de zel com a executant.

No obstant, em lliurava amb ardor a l'estudi de la fuga, del contrapunt i de l'harmonia; i encara que no havia compost gaire, ja en sentia la pruja.

Fou l'època en què vaig començar a fer descobriments necessants en els meus autors predilectes, al mateix temps que sentia dintre meu que encara hi havia alguna altra cosa a dir.

Les influències ressentides llavors em confirmen en l'opinió que no hi ha diverses menes d'arts.

Certament, vaig ésser marcat sobretot per un músic: Chabrier, al qual no es dona encara el lloc que mereix, car d'ell ha partit tota la música francesa moderna. El seu paper ha estat tan important com el de Manet en la pintura. D'altra banda, Chabrier posseïa els Manet més bells, com el *Bar des Folies Bergères*, per exemple.

Per això la revelació de Debussy em sorprengué menys, car jo estava ja conquistat per Chabrier; i si també he experimentat la seva influència, ha estat voluntàriament i sempre reaccionant en un moment donat. En tot cas, per la meua part no s'ha tractat mai d'una acceptació del principi debussysta i fins penso que això és talment visible que no en pot dubtar ningú.

Tornant a la correspondència que a la meua manera de veure existeix entre Chabrier i Manet, no depèn solament de la influència que cada un d'ells ha exercit sobre llur art respectivament; aquesta correspondència em sembla més profunda: de la impressió

que m'han causat les obres de Chabrier, n'he trobat l'equivalent en l'*Olympia* de Manet, que donà a la meua adolescència una de les més belles emocions, i que encara és, als meus ulls, una obra admirable. Segueix semblant-me trobar-hi l'ànima de la *Malenconia* de Chabrier, senzillament transposada sobre un altre pla.

Quant a la tècnica, el meu mestre és certament Edgar Poe. El més bell tractat de composició, en la meua opinió, el que, en tot cas, ha tingut la més gran influència

Maurice Ravel

sobre meu, és la seva *Gènesi d'un Poema*. Per més que Mallarmé pretengui que no es tracta sinó d'una mistificació,estic persuadit que Edgar Poe ha compost *El Corb* de la manera que diu.

Naturalment, m'adono molt bé que les influències que he ressentit depenen en part de l'època en què m'he format.

Les obres que estimo més, ho veig, comencen a datar, de vegades. Així *A Rebours*: no puc estar-me de donar-li una importància capital i sé prou bé que aquesta importància, justament, ja no la té. Però si això no és veritat en general, segueix essent-ho per a mi.

Igualment, crec que tota la meua generació s'ha retrobat en *A Rebours*, fins aquells que, com jo, no estimen les altres obres d'Huysmans.

Cal dir, a més a més, que vaig llegir-lo essent molt jove. D'altra banda, quina alegria descobrir, quan s'és jove! Per exemple, això em va ocórrer amb Rimbaud, encara desconegut!

Aquesta necessitat de descobriment no és cosa només de la joventut; segueixo sentint-la. Fins i tot l'he guardada pel que fa a mi mateix. Es ella que em dona aquestes ganes eternes de renovar-me.

No deixo estar una obra fins que estic cert que ja no en puc fer res de millor. I aquest és el més bell moment.

Però aleshores l'abandono definitivament. No he fet mai «Ravel». Quan he creat una nova manera d'expressar-me, la deixo per als altres. Em poden tirar pel cap les meves obres antigues, sé que un artista conscient sempre té raó.

Dic conscient i no pas sincer, perquè en aquesta darrera paraula hi ha alguna cosa d'humiliant.

Un artista no pot ésser sincer. La mentida presa com a poder d'il·lusió és l'única superioritat de l'home sobre els animals; i, quan pot pretendre d'ésser art, l'única superioritat de l'artista sobre els altres homes.

Quan un s'abandona a l'espontaneïtat, xerroteja i prou. En art, no cal res d'inútil. Massenet, que era tan dotat, va malgastar-se per excés de sinceritat. Escrivia tot el que li passava pel cap; el resultat és que repetia sempre el mateix: allò que ell es pensava que eren troballes no eren res més que reminiscències.

La veritat és que hom no es controla mai prou. Per això, ja que no podem expressar-nos sense explotar, i per tant transformar, les nostres emocions, no val més ésser-ne conscient almenys i reconèixer que l'art és la suprema impostura?

MAURICE RAVEL

(Copyright Opera Mundi)

—La vista és magnífica, però cal esperar que els pintors se'n vagin. (Tout à vous, Paris)

Ramon Blanxart Ferrer

A la capital de la República americana d'El Salvador ha traspasat darrerament Ramon Blanxart Ferrer, bariton barceloní que els darrers anys del segle XIX i primers del XX gaudií i merecudà notorietat en els primers teatres operístics d'Europa i Amèrica; que alternà amb les figures cabdals de l'escena lírica italiana, de la qual fou ell mateix un mantenedor il·lustre per tots conceptes. A Espanya realitzà Blanxart nombroses i lludíssimes temporades al nostre Liceu, i al Real de Madrid. L'artista acabat de traspassar, allunyat, feia anys,

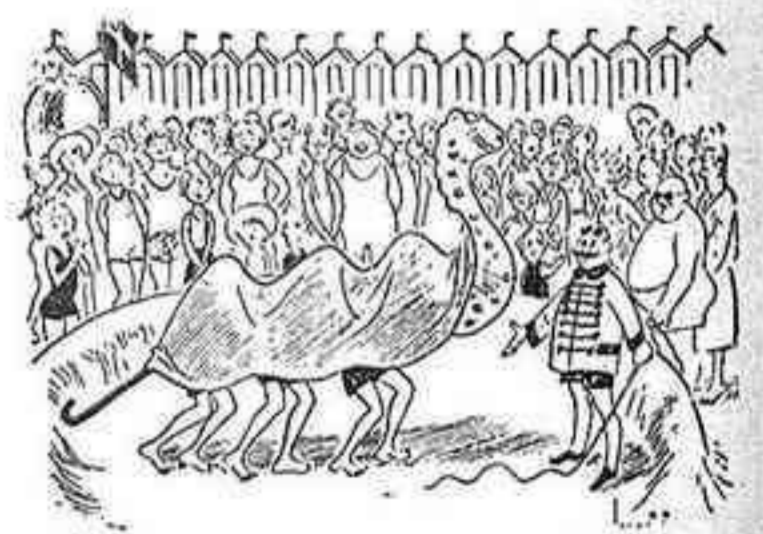

de les taules, es donà a conèixer el novembre del 1882 en un teatre popularíssim alçat llavors a la part alta de la Plaça de Catalunya; a l'espai mateix que avui ocupen el soterrani que serveix de sala d'exhibicions, la vorera de la Ronda de Sant Pere i els edificis del Colón i la Casa Pich. Teatre que portava el nom de Buen Retiro, que conegué la seva època d'esplendor, i en el qual foren fetes nombrosíssimes campanyes líriques força resonants a preus avui inversemblants — aquells dos ralets, famosos i enyorats! —, del qual sortiren un estol de cantants meritíssims. A recordar, els baritons Baes — després tenor amb el nom d'Angioletti —, Aragó i Prous; un baix, Arcís Serra, unànimement estimat; i les típies Anna Gasull i Mercè Tresols, els reflexes de les quals embogiren una gran massa del poble; i el mestre Pérez Cabrero, i una infinitat més de joves d'ambdós sexes que amb fortuna pròspera o adversa temptaren la sort a les taules del Buen Retiro.

Blanxart, que es presentà el novembre del 1882 amb *Faust*, reeixí tot d'una plenament com a cantant i com actor. La seva veu fresca, extensa i ben timbrada, el seu fraseig acurat, captivaren al públic, sorpres, de més a més, pel domini, la sobrietat i la quadratura palesades pel comediant, sortit tot just de la pubertat. L'aparició, veritablement esclatant de Blanxart, fou seguida d'una llarga residència de l'artista a Itàlia, on, obediènt a les indicacions de Joan Goula — el seu primer mestre — i a les d'altres reputats experts, polí am notable encert les seves extraordinàries facultats natives. Una sensibilitat afinada, sense que un alt sentit d'assimilació, permeteren a Blanxart de fer-se amb un repertori copiosíssim en el qual entraven les modalitats més diverses. L'entusiasme amb què exercí la carrera i un desig, mai satisfet, de superació, el portaren a acomplir la performance de comptar-se entre els asos operístics del seu temps.

Al Liceu, on realitzà, entre altres, una creació modèlica del Yago d'*Otello*, digué Blanxart, en català, la *Cançó a la lluna de Tamhaüser*, i alguns fragments de *Falstaff*.

JOSEP ARTIS

El veritable monstre del llac Ness

(Das Magazin, Berlín)

EDICIONS EUROPA AMERICA

Rbla. Sta. Mònica, 1 i 3 - Apartat de Correus 890 - BARCELONA

Acaba de sortir:

A. AVDEENKO

QUIERO

Un volum de 320 pàgines CINC PESSETES De venda en totes les llibreries

El darrer èxit literari de la Unió Soviètica La primera novel·la d'un jove obrer Un passat de vagabund, lladre i cocainòman aixafat per la vida nova

—La vista és magnífica, però cal esperar que els pintors se'n vagin. (Tout à vous, Paris)

¡NERVIOSOS!

Prou de patir inútilment, gràcies a les acreditades GRAGEES POTENCIALS DEL DR. SOIVRÉ

que combaten d'una manera còmoda, ràpida i eficaç la Neurastènia. Impotència (en totes les seves manifestacions), mal de cap, cansament mental, pèrdua de memòria, vertigenes, fatiga corporal, tremolors, dispepsia, nerviosos, palpitations, histerisme i trastorns nerviosos en general de les dones i tots els trastorns orgànics que s'originen en un sistema nerviós.

Les Gragees potencials del Dr. Solvré, més que un medicament són un element essencial del cervell, medulla i tot el sistema nerviós, regenerant el vigor sexual propi de l'edat, conservant la salut i prolongant la vida; indicades especialment als esportistes, als que treballen excessiu, tant físic com moral i intel·lectual, esportistes, homes de ciència, financers, artistes, comerciants, industrials, pensadors, etc. aconseguint sempre, amb les Gragees potencials del Dr. Solvré, tots els esforços o exercicis fàcilment i disposant l'organisme per reprendre'l novament amb el màxim resultat, arribant a l'extrema vellesa i sense violentar l'organisme amb energies pròpies de la joventut.

Basta prendre un flascó per convèncer-se'n Vonda a 6'60 ptes. flascó, en totes les principals farmàcies d'Espanya, Portugal i Amèrica

NOTA.—Dirigit-se a tramitant 0'25 ptes. en segell de correu per al franquig a Oficines Laboratoris S&K, carrer del Tor, 16, Barcelona, rebreu gratis un llibre explicatiu sobre l'origen, desenvolupament i tractament d'aquestes malalties.